

Economisch-Statistische Berichten

Uitgaven van arbeidersgezinnen

★

Ir H. Vos

Internationale werkgelegenheidspolitik
noodzakelijk

★

Dr Ir A. Maris

Een agrarisch ontwikkelingsplan

★

Drs W. van Poelje

De Nederlandse rijwielinindustrie

★

Drs J. Hermans

Wettelijke regeling van het
accountantsberoep

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

No 1879

WOENSDAG 3 JUNI 1953



KAS ASSOCIATIEN.V.

SPIJSTRAAT 172, AMSTERDAM-C

BETALÉN • BEWAREN • BEHEREN

Deposito en Rekeningcourant

**N.V. BELEGGING MAATSCHAPPIJ
VOOR SOCIALE FONDSEN**

Toetreding per ultimo Mei

Gelegenheid tot deelneming tegen de afgifteprijs per ultimo Mei 1953 staat open tot en met 9 Juni e.k. (afgifteprijs per ultimo April 1953: f 1136,25)

Inlichtingen bij de Directie:

**N.V. Hollandsche Belegging en
Beheer Maatschappij**

KEIZERSGRACHT 706 — AMSTERDAM-C
Telefoon 35634 — 35173 — 33454 — 36592

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80
(3 LIJNEN)

EENDRACHTSWEG 11
ROTTERDAM



**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
86 kantoren in Nederland

REISDEVIEZEN

Onze brochure „Met vakantie naar
het buitenland” is kosteloos bij
elk onzer kantoren verkrijgbaar.

BAGAGE- EN ONGEVALLERVERZEKERING



R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing van ondernemingspensioen-
en spaarfondsen aan de
NIEUWE WETTELIJKE BEPALINGEN

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850-5345

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijzardse
Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor West-
zeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam. (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Uitgaven van arbeidersgezinnen

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft in 1951 in samenwerking met de gemeentelijke statistische bureau's van Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Eindhoven en Tilburg een nationaal budgetonderzoek gehouden. Ruim 3.000 gezinnen hebben aan dit onderzoek, dat een jaar duurde, medegewerkt. Zowel de statistische bureau's als de medewerkende gezinnen hebben een grote en belangrijke taak op zich genomen, belangrijk omdat de resultaten een verantwoorde empirische grondslag voor beleidsdoeleinden opleveren (loon- en prijzenpolitiek, huurvraagstuk, compensaties voor eventuele prijsstijgingen).

De eerste jaarresultaten zijn onlangs gepubliceerd. Zij hebben betrekking op de uitgavenrekeningen van ruim 1.000 handarbeidersgezinnen (excl. landarbeiders). In deze publicatie¹⁾ wordt op een aantal verschillen gewezen, die in de opbouw van de budgetten kunnen worden geconstateerd. Wij zullen hieronder enkele belangrijke verschijnselen vermelden.

Het grote gezin (5 en meer personen) blijkt een aanmerkelijk groter aandeel van zijn inkomsten aan voeding te besteden dan het kleine gezin. Per „verbruikseenheid” wordt in de grote gezinnen echter minder geld voor voeding aangewend dan in de kleine gezinnen. In het plattelandsbudget neemt de voeding relatief een belangrijker plaats in dan in het stedelijk arbeidersbudget. Ook in de interne opbouw van het voedingsbudget kunnen duidelijke verschillen tussen kleine en grote gezinnen en tussen stad en platteland worden geconstateerd.

T.a.v. de arbeidersgezinnen in de middelgrote en kleine steden is het mogelijk de cijfers van 1951 te vergelijken met die van 1935/36 (toen het eerste landelijke budgetonderzoek is gehouden). Als algemene tendentie kan dan volgens het C.B.S. o.a. worden waargenomen, dat het aandeel van de voeding in de totale uitgaven ongeveer gelijk is gebleven en dat de uitgaven voor groenten, fruit,

genotmiddelen en melk relatief iets zijn toegenomen.

Arbeidersgezinnen besteden iets minder dan $\frac{1}{5}$ van hun geldmiddelen aan hun woning. In het algemeen liggen de uitgaven op het platteland lager dan in de grote stad. Het wonen als zodanig is op het platteland goedkoper, doch de uitgaven voor verwarming en verlichting zijn daar hoger. Kleding en schoeisel eisen thans een aanmerkelijk groter aandeel van het arbeidersbudget dan in 1935/36. Het C.B.S. meent te mogen concluderen, dat in de middelgrote en kleine steden een versobering van het kledingbudget van de arbeider is opgetreden. Evenals bij vroegere onderzoeken wordt ook thans de tendentie geconstateerd, dat het percentage, dat voor kleding en schoeisel wordt besteed, afneemt met toenemende grootte van de gemeente.

Geven bij voeding, kleding en schoeisel de grote gezinnen relatief meer uit dan de kleine, bij de culturele en sociale posten ligt de verhouding precies andersom. Opmerkelijk is verder, dat uit een oogpunt van verkeerskosten het wonen in de middelgrote stad het goedkoopst blijkt te zijn. Grote stad en kleine gemeenten zijn ongeveer even duur.

Ten slotte geven wij uit deze zowel belangrijke als belangwekkende publicatie nog enkele cijfers ter overdenking: de arbeidersgezinnen besteden (gemiddeld voor geheel Nederland) 2,5 pCt van hun totale uitgaven aan liefdadigheid en godsdiest, 2,8 pCt aan roken, 3,3 pCt aan belastingen en 5 pCt aan verzekeringen. Met belangstelling zien wij uit naar de resultaten van het tegelijkertijd ingestelde onderzoek over de groepen, die vroeger niet bereikbaar bleken: zelfstandigen, hogere inkomens. Zo ontstaat en zal ontstaan een reeks kengetallen, die voor het macro-economisch beleid een vruchtbaar instrument zal blijken. De individuele verbruiker, die met zijn inkomen weet uit te komen, behoeft deze budgetten niet als normatief te beschouwen. Micro-economisch gaat het om de optimale bevrediging, niet om gehoorzaamheid aan de frequentieverdeling.

¹⁾ Nationaal Budgetonderzoek 1951. Uitgavenrekeningen van handarbeidersgezinnen. Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Utrecht 1953, f 1,90.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Uitgaven van arbeidersgezinnen	423	Aantekening:	
Internationale werkgelegenheidspolitiek noodzakelijk, door Ir H. Vos	425	De watervoorziening in België	435
Een agrarisch ontwikkelingsplan betreffende de productie-omstandigheden, door Dr Ir A. Maris	426	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. Willems....	436
De Nederlandse rijwielinindustrie, door Drs W. van Poelje	430	De Belgische geld- en kapitaalmarkt in April 1953, door Dr L. Delmotte	437
Wettelijke regeling van het accountantsberoep, door Drs J. Hermans	432	Statistieken:	
London Letter, door Henry Hake	434	Wisselkoersen	438
		Interim-indexcijfers van groothandelsprijzen in Nederland	439
		Interim-prijnsindexcijfers van het gezinsverbruik	439
		Werkloosheid in Nederland	439
		Bankstaten	439

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Ir H. VOS, Internationale werkgelegenheidspolitiek noodzakelijk.

Op de gegevens, door het Centraal Planbureau verstrekt, waarop de conclusies van het artikel „Werk en welvaart” in „E.-S.B.” van 20 Mei 1953 zijn gebouwd, is een correctie mogelijk, waardoor de toestand misschien iets minder criticisch blijkt te zijn. Maar ook met zulke een correctie geldt, dat de werkvermeerdering slechts voor een deel — waarschijnlijk slechts een gering deel — leidt tot welvaartsvermeerdering. Men moet er echter rekening mee houden, dat de situatie in het buitenland niet gelijk blijft, wat verondersteld is in bovengenoemd artikel. De export van Nederland kan worden vergroot (of de ruilvoet worden verbeterd) door een algemene bevolkingsgroei in andere landen of een algemene welvaartsstijging. Bovendien door maatregelen in andere landen, die er op gericht zijn aldaar de werkloosheid te bestrijden door productievergroting, gepaard met exportvergroting door prijsverlaging van hun kant. Als dus alle landen dezelfde politiek van werkloosheidsbestrijding volgen, ligt de zaak direct anders. Als in ieder land dezelfde inzichten over werkloosheidsbestrijding, en de mogelijkheden daarvan, zich baanbreken, is de natuurlijke voorwaarde voor een gezamenlijke politiek aanwezig. Een niet *gelijktijdig* aanvangen van een werkloosheidsbestrijding door productievermeerdering, gepaard met het handhaven van evenwicht in de betalingsbalans door exportvergroting, gezocht door exportprijsverlaging, kan een werkloosheidsexport veroorzaken. En dit effect kan tot repercussies aanleiding geven, die een internationale tegenstelling, misschien zelfs een ontwrichting teweegbrengen. Slechts gelijktijdige bewuste internationale werkgelegenheidspolitiek kan nationale uitkomst brengen.

Dr Ir A. MARIS, Een agrarisch ontwikkelingsplan betreffende de productie-omstandigheden.

Een agrarisch ontwikkelingsplan beoogt een overzicht te geven van een gecoördineerde aanpak ter verbetering van de productie-omstandigheden. Om het beoogde effect te bereiken is essentieel, dat niet één omstandigheid wordt verbeterd, maar alle in een harmonisch verband worden gesaneerd. Om de welvaart in een gebied te verhogen, c.q. stevig te funderen en in de toekomst te handhaven, is het van groot belang, dat de grond, goed verkaveld en ontsloten en in eenheden van voldoende grootte wordt gebruikt door goed geschoolde en maatschappelijk ingestelde werkers, van welke het aanbod in overeenstemming is met de behoefte. Indien hiernaast de outillage van de bedrijven en de credietvoorziening in orde is, pas dan is een goede productietechniek mogelijk en kan ook op den duur voor de agrarische werkers een redelijk inkomen worden verwacht. Het is vanzelfsprekend, dat bij deze werkzaamheden de aandacht in Nederland vooral geconcentreerd dient te worden op de minder gezonde gebieden en in internationaal verband op de zgn. onderontwikkelde landen.

Drs W. VAN POELJE, De Nederlandse rijwielin industrie.

De verwachtingen, die men na de oorlog van de binnenlandse afzet van rijwielen koesterde, zijn niet in vervulling gegaan. In 1951 en 1952 was de binnenlandse afzet weer ongeveer op het peil van voor de oorlog teruggekeerd. De productiecapaciteit van de Nederlandse rijwielin industrie is na de oorlog evenwel belangrijk uitgebreid.

Dit productie-apparaat zal alleen voldoende bezet zijn, indien men er in slaagt de export op peil te houden of zelfs nog op te voeren. Grotere spreiding van de export is noodzakelijk, teneinde de kwetsbaarheid te verminderen. De export is nl. zeer eenzijdig gericht op Indonesië. Schrijver bepleit het gezamenlijk optreden van de rijwielfabrikanten op buitenlandse markten. De productie van rijwielen is versnipperd in een groot aantal bedrijven. Men zou de kosten kunnen verlagen, indien de fabricage in een gering aantal grote bedrijven zou worden geconcentreerd. In de bestaande toestand van „imperfect competition” zou dit alleen kunnen plaatsvinden door middel van een kartelovereenkomst of van overheidsingrijping, of door een grotere mate van onderlinge samenwerking in de rijwielin industrie ten aanzien van de normalisatie van de onderdelen.

Drs J. HERMANS, Wettelijke regeling van het accountantsberoep.

Bij het middel- en kleinbedrijf zal de accountant steeds een belangrijke rol blijven spelen als adviseur op bedrijfs-economisch en fiscaal terrein. Ook bij de grotere bedrijven en in die gevallen, waarin door de organisaties van middel- en kleinbedrijf specialisten ter beschikking van hun leden worden gesteld, is en blijft de accountant meer dan een boekhouddeskundige, blijft hij de financiële en bedrijfseconomische, alsook de fiscale raadsman, wiens adviezen voor de bedrijfsleiding van de grootst mogelijke waarde kunnen zijn. Bovendien krijgt de accountant een nieuwe taak als vertrouwensman bij de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. De accountant is vóór alles vertrouwensorganisatie in het maatschappelijk verkeer. De basis voor dit vertrouwen wordt thans gevormd door de normen van opleiding, waaraan accountants moeten voldoen, willen zij het lidmaatschap van hun vereniging verwerven, alsmede door de regelen van beroepsuitoefening, door deze verenigingen zelf samengesteld. In enkele gevallen voldoen beide aan hoge eisen, in andere niet. Volgens schrijver ligt hier een taak voor de Overheid.

— SOMMAIRE —

Ir H. VOS, Politique internationale pour le travail nécessaire.

La théorie que le travail et le bien-être doivent être identiques n'existe plus, du point de vue national, comme elle existe actuellement aux Pays-Bas. Elle existe encore du point de vue international. La structure commerciale néerlandaise demande l'internationalisme.

Dr Ir A. MARIS, Un plan agricole au sujet du développement de la production.

Vu les différents problèmes qui se posent dans l'agriculture et pour lesquels il faut trouver une solution économique et sociale il est nécessaire de créer un plan de développement de la question agricole.

Drs W. VAN POELJE, L'industrie néerlandaise de la bicyclette.

L'auteur préconise une union des fabricants de bicyclettes sur les marchés étrangers et une plus grande entente au sujet de la fabrication de pièces détachées.

Drs J. HERMANS, La profession de comptable doit être réglée par la loi.

L'auteur préconise que la profession de comptable devrait être réglée par une loi.

Internationale werkgelegenheidspolitiek noodzakelijk

Men kan tegenover het gestelde, in het artikel „Werk en welvaart”¹⁾, dat berust op enkele grondgegevens, ontleend aan de stukken van het Centraal Planbureau, aanvoeren, dat wel telkens sprake is van de wijzigingen, welke voor de uitvoer, wat de prijs betreft, nodig zijn om een grotere afzet te vinden, doch dat de repercussies door een vergrote invoer op de markten, waar de prijzen dezer invoergoederen worden bepaald, zijn verwaarloosd. Theoretisch zou inderdaad ook de vraagvergroting, uitgaande van de open nationale volkshuishouding op de internationale markten repercussies teweeg moeten brengen. Bij een relatief geringe vraagvergroting — en daar gaat het bij de invoervergroting van een klein land om — die over vele markten kan worden verspreid, is echter het praktische effect waarschijnlijk gering. De prijsverhogende werking, die van een vraagvergroting zou kunnen uitgaan, maakt echter de zaak nog moeilijker: want ook deze prijsverhoging betekent dan een slechter worden van de ruilvoet, die met welvaartsverlies moet worden betaald, wil men de deviezenbalans in evenwicht houden.

Het voorgaande laat echter wel zien, dat bij een *grotere* open volkshuishouding ook niet van te voren alle moeilijkheden zijn opgelost. Immers, in dit geval wordt x wel kleiner, maar de kans dat de prijzen voor de uit te voeren goederen bij vergroting van de uitvoer dalen relatief groter, terwijl mede een repercussie op de vraagmarkten voor invoergoederen kan ontstaan. Het is dus mede van betekenis kwantitatief te onderzoeken hoe groot x en y voor een aantal samenwerkende landen (bijv. van het Schuman-plan) zijn, en voor de Verenigde Staten. Door zulk een onderzoek zou nl. niet alleen kunnen komen vast te staan, *dat* een samenwerking van betekenis is, maar ook *in welke mate*, en kwantitatieve gegevens zijn voor de reëel te voeren politiek van even groot gewicht als kwalitatieve conclusies.

Correctieve factoren.

In mijn hierboven genoemde beschouwing vermeldde ik reeds, dat er op de gegevens door het Centraal Planbureau verstrekt, waarop de conclusies zijn gebouwd, wel een correctie mogelijk is, waardoor de toestand misschien iets minder kritisch blijkt te zijn. Hoewel ook met zulk een correctie geldt, dat de werkvermeerdering slechts voor een deel — waarschijnlijk slechts een gering deel — leidt tot welvaartsvermeerdering, zodat de noodzaak van internationale samenwerking ten volle aanwezig blijft.

Het Centraal Economisch Plan voor 1952 vermeldt nl. globaal: invoer 10,8 milliard gulden, nationaal inkomen 19,3 milliard gulden, samen vormend de nationale productie met een totale waarde van 30,1 milliard. Hiervan is dus ca 35 pCt invoer. Zou bij productievermeerdering de verhouding tussen invoer en uiteindelijke waarde der met die invoer tot stand gekomen productie dezelfde zijn, dan volgt hieruit dus $x = 35$, en niet $x = 50$. Nu is, juist door ons grondstoffengebrek, voor toegevoegde productie relatief meer invoer nodig dan het gemiddelde. Maar toch heb ik uit verschillende opgezette berekeningen voor een aantal bedrijfstakken de indruk gekregen, dat voor ons land eerder gerekend moet worden met $x = 40$ à 42 dan met $x = 50$. Ik voeg hieraan toe, dat men

natuurlijk ook bij de wijze waarop men de werkloosheid bestrijdt, met dit aspect rekening kan houden. Een *loons*-verhoging werkt ten deze bijv. beslist anders — door een vergroting van de vraag naar dikwijls arbeidsintensieve diensten — dan een directe, materiaalintensieve investeringsvermeerdering. En ook het vergroten van de aandacht voor de *culturele* sector bij de werkloosheidsbestrijding zou nuttig werken. Intussen zal een gedetailleerd onderzoek naar de invoerquote voor productie-uitbreiding in de verschillende maatschappelijke sectoren en activiteiten beslist nuttig en nodig zijn, om tot een beter inzicht in dit principieel zo belangrijke vraagstuk te komen.

Overigens dient men niet uit het oog te verliezen, dat voor het reële effect niet x de hoofdzaak is, maar y . Indien wij *zonder* prijsdaling een grotere productie zouden kunnen afzetten, zou de waarde van x volkomen onverschillig zijn, omdat wij dan steeds de door de *werk*-vermeerdering ontstane nationale inkomensvergroting ($100 - x$) zouden overhouden. Zodra echter $y = 2$ wordt, zoals door het Centraal Planbureau verondersteld is, is de waarde van x natuurlijk *wel* van betekenis. Want bij $x = 50$ houden wij dan *niets* over ($xy = 100$), terwijl bij $x = 40$, dus $xy = 80$ van de verhoging der nationale activiteit met $100 - 40 = 60$ nog altijd $100 - 80 = 20$, of $1/3$ deel overblijft voor welvaartsvermeerdering binnen de landsgrenzen²⁾.

Behalve een onderzoek naar x is ook dat naar y dus van zeer grote betekenis. De schatting hiervoor is nl. zeer ruw. De bepaling er van berust, voor zover ik weet, voor een deel op vóór de oorlog waargenomen reeksen. Bovendien is y voor de verschillende bedrijfstakken zeer verschillend, en sterk conjunctuurgevoelig. In verband met de exportpolitiek, die een *gerichte* (naar land en product gerichte) politiek moet zijn, is de kennis van deze „prijselasticiteit” van de export van uitermate grote betekenis, gezien in het licht van de bovenvermelde theoretische consequenties. Indien *voor een bepaald product* xy *groter* is dan 100 (wat licht kan voorkomen bij de Nederlandse situatie) en aan de binnenlandse consumptie is voldaan, zodat grotere productie, om afgezet te kunnen worden, een grotere export eist, kan men de bevordering van die productie uit een oogpunt van nationale welvaart beter *achterwege laten*, en moeten er dus andere, dwingende redenen zijn om tot zulk een productie over te gaan, die ons eventueel een teruggang in nationale welvaart doen aanvaarden.

Het programma der analyse zal dus zowel invoerquote als exportelasticiteit moeten omvatten, en het zal een gedifferentieerd programma moeten zijn.

Toch is — ik herhaal het — het doorbreken van het nationale kader bij het treffen van maatregelen beter dan de beste analyse, die ons slechts, gedeeltelijk, nationaal kan helpen.

Internationalisme noodzakelijk.

Er is, in de alinea uit het Centraal Economisch Plan 1952, welke in het vorige artikel werd geciteerd, nog één element aanwezig, dat een nadere beschouwing vereist. In de geciteerde passage staan nl. de woorden „ceteris

²⁾ De formule, waarin het effect van x en y wordt samengevat luidt, indien men de verhouding van de welvaartsvermeerdering tot de werkvermeerdering met q aanduidt: $q = \frac{100 - xy}{100 - x}$, waaruit direct volgt $q = 1$ voor $y = 1$ en $q = 0$ voor $xy = 100$.

¹⁾ In „E.S.B.” van 20 Mei 1953.

paribus", „alle overige omstandigheden gelijkblijvend". Om het effect van een nationale autonome *politiek* te beoordelen, ook op haar mogelijkheden, mag men zulk een gelijk blijven theoretisch veronderstellen. Om de nationale economische *situatie* te kenmerken mag men dat *niet* doen. Het geschiedt dan verscherpt ook niet in het Centraal Economisch Plan 1952. Integendeel, daar veronderstelt men, dat de situatie in het buitenland *niet* gelijk blijft, waardoor er, ook als wij binnenslands niets zouden doen, volgens die veronderstellingen toch een toeneming van onze export zou plaatsvinden. Grondoorzaken daarvan zijn: groei van de bevolking ook in andere landen, zij het niet in hetzelfde tempo als in Nederland, en stijgende welvaart, die samen met die groei tot een stijgende vraag naar producten leidt. Ook de militaire inspanningen leiden daartoe.

Uit deze opmerking vloeit voort, dat ons land, zonder bijzondere maatregelen, waarschijnlijk naar evenredigheid zou kunnen delen in een algemene welvaartsstijging, voor zover onze bevolkingsgroei niet boven de gemiddelde uitgaat. Er vloeit *niet* uit voort, dat bijzondere structurele of conjuncturele werkloosheid met nationale middelen, onder welvaartsvermeerdering, kan worden opgevangen.

Behalve door een algemene bevolkingsgroei in andere landen of een algemene welvaartsstijging kan natuurlijk ook onze export worden vergroot (of de ruilvoet worden verbeterd) door maatregelen in *andere* landen, die er op gericht zijn *aldaar* de werkloosheid te bestrijden door productievergroting, gepaard met exportvergroting door prijsverlaging van hun kant. Als dus *alle* landen (of een serie nabijliggende met sterke onderlinge export- en importrelaties) *dezelfde* politiek van werkloosheidsbestrijding volgen, ligt de zaak *direct* anders. Maar dit is in wezen weer niet anders dan *er*, zij het nog onbewezen misschien, doorbreken der nationale kaders. Zijn wij in elk land zo ver dat *dezelfde* inzichten over werkloosheidsbestrijding,

en de mogelijkheden daarvan, zich baanbreken, dan is de natuurlijke voorwaarde voor een *gezamenlijke* politiek aanwezig!

In dit verband worde er nog op gewezen, dat een niet *gelijktijdig* aanvangen van een werkloosheidsbestrijding door productievermeerdering, gepaard met het handhaven van evenwicht in de betalingsbalans door exportvergroting gezocht door exportprijsverlaging, ook zijn gevaarlijke kanten heeft. Immers, wel wordt de vraag naar te importeren goederen, bijv. door ons land, verhoogd, waartegen in het algemeen — internationale schaarste daargelaten — de leverende landen weinig bezwaar zullen maken, maar... onze exportvergroting kan door de prijsverlaging welke er voor nodig is, *andere* bedrijfstakken in het buitenland aanmerkelijke schade toebrengen. De werkloosheidsbestrijding *nationaal* kan dan een *werkloosheidsexport* in plaats van een *welvaartsexport* veroorzaken! En dit effect kan tot repercussies aanleiding geven, die een internationale tegenstelling, misschien zelfs een ontwrichting teweegbrengen. Ook daarom kan de conclusie weer geen andere zijn dan: *slechts gelijktijdige bewuste internationale werkgelegenheidspolitiek kan nationale uitkomst brengen*.

Om nog eens tot het uitgangspunt terug te keren: de stelling, dat werk en welvaart identiek zijn, geldt dus *niet* meer nationaal bij de verhoudingen zoals deze voor Nederland bestaan. Zij geldt nog wel internationaal. Onze handelsstructuur eist internationalisme.

Er is een tweede probleem, dat naast dat van de verhoudingen in de open volkshuishouding de aandacht verdoent, indien het vraagstuk van werk en welvaart ter discussie wordt gesteld. Dit probleem is eveneens van principiële aard, en betreft de structuur van het bedrijfsleven. Hierover in een volgend artikel.

Wassenaar.

Ir H. VOS.

Een agrarisch ontwikkelingsplan betreffende de productie-omstandigheden

Inleiding.

Nog aan het einde van de 19e eeuw was in Nederland de landbouw het belangrijkste middel van bestaan; ongeveer 35 pCt van de totale manlijke beroepsbevolking was in de agrarische bedrijfstak werkzaam. Sindsdien heeft zich een belangrijke wijziging in de economische structuur van ons land voltrokken. In 1947 bedroeg de agrarische beroepsbevolking nl. nog geen 20 pCt van de totale beroepsbevolking. Deze ontwikkeling houdt nauw verband met de sterke groei van de bevolking en de opnamecapaciteit van de agrarische bedrijfstak. De bevolking nam in de periode 1890-1947 toe van rond 4,5 tot 9,7 miljoen, dit is een toeneming met 115 pCt; de manlijke beroepsbevolking nam in deze periode toe met 125 pCt. En aangezien de werkgelegenheid in de landbouw slechts in beperkte mate kon worden uitgebreid — het aantal manlijke agrarische beroepspersonen steeg van 452.000 in 1890 tot 589.000 in 1947¹⁾ — resulteerde deze ontwikkeling in een relatieve daling van de agrarische beroepsbevolking.

¹⁾ Hierbij dient te worden aangetekend, dat de telling 1947 in Mei plaatsvond en de vorige tellingen in December; alleen door de verschillende teldata zou, vanwege het grote aantal losse landarbeiders, de telling 1947 reeds een groter aantal beroepspersonen opleveren dan de voorgaande tellingen.

De groei van de bevolking in Nederland moest worden opgevangen door een aanzienlijke uitbreiding van de werkgelegenheid in de niet-agrarische bedrijfstakken, t.w. industrie, handel en verkeer en de verzorgende beroepen. Het is daarom vanzelfsprekend, dat aan de ontwikkeling van deze bedrijfstakken grote aandacht werd geschonken. Na de laatste wereldoorlog kwam deze belangstelling voor de industrie tot uiting in de opstelling van *nota's* in zake de *industrialisatie* van Nederland; de vierde is thans verschenen. De gewenste uitbreiding van de industrie wordt in deze *nota's* gebaseerd op het aantal personen, dat jaarlijks extra in de industriële bedrijfstakken geplaatst dient te worden, waarbij vanzelfsprekend rekening wordt gehouden met emigratie en plaatsing in andere bedrijfstakken. Hiernaast wordt grote aandacht besteed aan de noodzakelijke investeringen, aan de afzetmogelijkheden en -moeilijkheden en in verband hiermee aan de richting, welke de industrialisatie in ons land moet nemen, aan de scholing van arbeidskrachten en voorts aan de spreiding van de industrie, aan de verkeerssituatie en aan de openbare nutsvoorzieningen; deze laatste punten komen vooral in de meer regionaal uitgewerkte provinciale *nota's* ter sprake. Uit

deze nota's is o.a. een *ontwikkelingsplan* voortgevloeid, waarbij 8 gebieden in Nederland tot probleemgebied zijn verklaard en waaraan 45 miljoen gulden ten koste zal worden gelegd om de vestigingsfactoren te verbeteren.

Deze belangstelling voor de industrie, handel en verkeer mag echter de aandacht voor de landbouw, waarin toch nog altijd bijna 1/5 van de beroepsbevolking werkzaam is, niet doen verslappen. Integendeel, juist in zo'n periode vraagt de landbouw door de vele vraagstukken, welke een toenemende industrialisatie in het leven roept, de grootste aandacht. Hierbij behoeft slechts te worden gewezen op een juiste voorlichting over school- en beroepskeuze, welke voor een voldoende en tijdige afvloeiing van agrarische jongeren naar andere bedrijfstakken noodzakelijk is; op de regionale spreiding van de industrieën in verband met het handhaven van een eigen plattelandsfeer en het behouden van de beste grond voor de agrarische productie; en niet in de laatste plaats op de noodzakelijkheid de welvaart in de landbouw omhoog te brengen om zodoende te grote spanningen tussen het welvaartsniveau op het land en in de steden te vermijden.

Gezien de vele vraagstukken, welke zich in de landbouw voordoen en waarvoor een sociaal en economisch verantwoorde oplossing moet worden gezocht, lijkt het dan ook noodzakelijk, naast het industriële ontwikkelingsplan te komen tot de opstelling van een agrarisch ontwikkelingsplan.

Achtergrond en inhoud van het plan.

De materie, welke in het hier bedoelde agrarisch ontwikkelingsplan ter sprake behoort te komen en aangeduid kan worden met de naam *productie-omstandigheden*, vormt een onderdeel van het landbouwbeleid. Het is daarom wellicht gewenst deze productie-omstandigheden even te plaatsen in het kader van een algemeen landbouwbeleid. Om de gedachte te bepalen zou men hieraan een drietal aspecten kunnen onderscheiden:

1. het aspect van de markt- en prijsverhoudingen;
2. het aspect van de productietechniek;
3. het aspect van de productie-omstandigheden.

Deze drie aspecten zijn bepalend voor de materiële welvaart in de landbouw en dus voor het inkomen van boer en arbeider. Men heeft wel eens de neiging, het aspect van de markt- en prijsverhoudingen eenzijdig naar voren te schuiven en de hierop gebaseerde politiek aan te dienen als *de* landbouwpolitiek. Behalve echter dat de prijs maar één van de factoren vormt, welke het inkomen van de boer bepalen, gaat het bij de agrarische productie toch in de eerste en laatste plaats om een zo hoog mogelijke productiviteit per werker, gepaard, althans onder Nederlandse verhoudingen, met een hoge productie per eenheid grond. Dit vereist een bedrijfsvoering op hoog niveau. Hiervoor zijn o.a. nodig productieve rassen en veeslagen, een juiste voeding van het vee en een doelmatige bemesting van de grond. Aan de bedrijfstechnische aspecten van het landbouwbedrijf wordt in Nederland al enige tientallen jaren grote aandacht besteed en, gezien de resultaten, met succes. Onderzoek en voorlichting op bedrijfstechnisch gebied is evenwel niet voldoende. Een bedrijfsvoering op hoog niveau is alleen mogelijk als ook de productie-omstandigheden gunstig zijn. De bedrijfsvoering houdt immers nauw verband met deze omstandigheden, ligt als het ware ingebed in deze omstandigheden.

In het algemeen kan men stellen, dat de landbouw in de onderontwikkelde gebieden op een laag niveau staat, omdat de productie-omstandigheden slecht zijn en dus



HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

HERENGRACHT 450 - AMSTERDAM

Internationaal handelscontact

Financiering van de buitenlandse handel

de productiviteit per werker laag ligt. Vergelijkt men in Nederland de landbouw in de rivierkleigebieden en op de zandgronden met die in Groningen en Zeeland, dan rijst de vraag, waarom de welvaart in de laatste gebieden altijd hoger is geweest dan in het rivierkleigebied en op de zandgronden. De belangrijkste oorzaak hiervan is o.i. gelegen in de gunstiger productie-omstandigheden in de zeekleigebieden.

Na in het bovenstaande een agrarisch ontwikkelingsplan in een breder verband te hebben geplaatst, dient de vraag te worden beantwoord, waaruit de inhoud van bedoeld plan in concreto bestaat.

In de eerste plaats zal men een inzicht moeten krijgen in de hoedanigheid van de belangrijkste productie-omstandigheden. Hierdoor wordt een beeld verkregen van het agrarisch „klimaat”, waaronder de boeren moeten produceren. Als productie-omstandigheden, welke in ieder geval voor bestudering in aanmerking komen, dienen te worden genoemd:

1. de grootte der bedrijven;
2. de verkaveling en agrarische ontsluiting;
3. de waterbeheersing;
4. de juridische structuur van het grondgebruik;
5. de verkeerssituatie en openbare nutsvoorziening;
6. de financiering van de landbouwbedrijven;
7. de werkgelegenheid en de arbeidsvoorziening in de landbouw;
8. de afvloeiing van agrarische jongeren en de voorlichting over school- en beroepskeuze;
9. het land- en tuinbouwonderwijs en het landbouwhuishoudonderwijs;
10. de maatschappelijke activiteit van de agrarische bevolking.

Uit deze onderzoekingen kan men een voldoende duidelijk beeld van de agrarische productie-omstandigheden krijgen om te kunnen beoordelen, welke omstandigheden voor een verhoging van het productieniveau belangrijke knelpunten vormen en het eerst voor verbetering in aanmerking komen. Nota's kunnen worden opgesteld voor streken, provincies en landen; afhankelijk van de grootte van het gebied kan de inhoud meer of minder gedetailleerd zijn.

In Den Haag moet men bijv. wat betreft de jaarlijkse afvloeiing van agrarische jongeren uit de landbouw en van het aantal bedrijven, dat te klein is, volstaan met de cijfers 12.000 en 40.000 te noemen. Deze cijfers zijn van betekenis voor het vaststellen van de gewenste emigratie en industrialisatie en voor het eventueel opstellen van een plan voor een sanering van de bedrijfsgrootte. In Oeteldonk daarentegen kan men aangeven, dat bedrijven

als van Peer van de Muggenheuvel te klein zijn en dat diens zoon een beroep moet kiezen buiten de landbouw.

Als voorbeelden van de wijze waarop bovengenoemde productie-omstandigheden kwantitatief kunnen worden benaderd, moge worden verwezen naar een artikel in het Landbouwkundig Tijdschrift van October 1949, een artikel in het Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie van Juni/Juli 1952 en een tweetal artikelen in Economisch-Statistische Berichten van 3 en 10 December 1952. In genoemde artikelen worden aan de orde gesteld resp.: de afvloeiing van agrarische jongeren, de sanering van de kleine bedrijven en de stand van het landbouwonderwijs in Nederland.

Vanzelfsprekend heeft men met het samenstellen van al deze afzonderlijke nota's het einddoel, in casu de opstelling van een agrarisch ontwikkelingsplan, niet bereikt. Om van een agrarisch ontwikkelingsplan te kunnen spreken, dienen de nota's te worden geïntegreerd tot een plan van actie, waarin per gebied staat aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn om alle daarvoor in aanmerking komende omstandigheden in onderlinge samenhang te verbeteren. In dit verband is het van belang, middels enkele kengetallen, de belangrijkste probleemgebieden in Nederland op te sporen.

Hoe is de situatie in Nederland?

Hoe is het nu in Nederland gesteld met deze productie-omstandigheden? Hoewel Nederland als geheel zeker niet tot de onderontwikkelde landen en zelfs niet tot de minder ontwikkelde kan worden gerekend, neemt dit toch niet weg, dat er van landbouwkundig oogpunt uit gezien, verschillende gebieden als minder ontwikkeld kunnen worden aangeduid. Wij behoeven hiervoor slechts te wijzen op de rivierkleigebieden, de gebieden langs de voormalige Zuiderzee, ettelijke zandgebieden en enkele gebieden verspreid over de rest van Nederland. Deze gebieden verdienen dan ook alle aandacht. De boeren in deze gebieden zijn niet gebaat met een *bepaald prijsniveau*, afgestemd op de gemiddelde productie-omstandigheden. De schoen wringt hier op een andere plaats.

Ongetwijfeld heeft de Overheid sinds de grote landbouwcrisis tegen het einde van de 19e eeuw intensief met de landbouw bezig gehouden. Begaan met de achterlijke toestand waarin destijds de landbouw verkeerde, riep zij een apparaat voor onderzoek, voorlichting en onderwijs in het leven, dat thans is uitgegroeid tot een geweldige organisatie waarvan de landbouwhogeschool, het middelbaar- en lager landbouwonderwijs, het uitgebreide apparaat van de voorlichtingsdienst, de proefstations en instituten voor landbouwkundig onderzoek deel uitmaken. Hiermee werden de grondslagen gelegd voor een *technische rationalisatie* van de landbouw.

Het bleek al spoedig, dat als men a zegt, men ook b moet zeggen. Hoe groot de resultaten van deze technische rationalisatie ook waren, het werd duidelijk, dat men er hiermee alleen niet was. Hoe kan men vruchtbaar werken als het gemiddeld aantal kavels per bedrijf in een gebied 18 bedraagt, als de ontwatering en ontsluiting onvoldoende zijn of als de pachtverhoudingen veel te wensen over laten? Het kan niet anders, of er moest ook aandacht worden besteed aan de vormen, waarin de grond wordt gebruikt, wat betreft zijn *cultuurtechnische* en *juridische aspecten*. Wat dit laatste aspect betreft behoeft hier slechts te worden gewezen op de pachtwet van 1937, de herziening van 1941 en op het voorontwerp van een nieuwe pachtwet, om te kunnen constateren, dat de tijd waarin gesproken werd over het knagend zeer van deelbouw,

erfpacht en tiend wel ver achter ons ligt en ook dat de periode van onderhandse en publieke verpachtingen en jaarlijkse hooigrasverpachtingen tot het verleden behoort. Maar ook de *cultuurtechnische rationalisatie* van onze grond is met kracht aangepakt. In de aanvang door de Nederlandse Heidemaatschappij en sinds 1935 door de Cultuurtechnische Dienst. Ongeveer 62.000 ha is thans gereedgekomen, 70.000 ha in uitvoering en voor 360.000 ha is ruilverkaveling aangevraagd, terwijl alleen op de zandgronden reeds 700.000 ha ruilverkavelingbehoefte is. Vanzelfsprekend gaan hierbij urgentievraagstukken een belangrijke rol spelen.

Door de ervaringen, die men met deze cultuurtechnische rationalisatie heeft opgedaan is wel gebleken, dat met deze sanering vrij diep wordt ingegrepen in het sociale en economische leven op het platteland en steeds meer wint dan ook de overtuiging veld, dat men er met deze cultuurtechnische sanering alleen niet is. Met name blijkt, dat in vele gebieden *de bedrijfsgrootte, de arbeidsvoorziening, de geschooldheid, de mentaliteit en de credietvoorziening* evenzovele knelpunten vormen, die de ontwikkeling van de landbouw tegenhouden. De overheidsbemoeying met de landbouw, zo klein en onschuldig begonnen, leidt dus tot een steeds verder ingrijpen; aan deze ontwikkeling is niet te ontkomen.

Van wezenlijk belang bij een sanering van de productie-omstandigheden is, dat het gehele complex van omstandigheden in ogenschouw wordt genomen. Het heeft bijv. geen zin om de cultuurtechnische omstandigheden ideaal te maken, als de mensen de verbeterde omstandigheden niet weten te benutten, of als de grootte-eenheden waarin de grond wordt gebruikt te klein zijn, of als de boeren het geld niet hebben of durven te lenen om de bedrijfsvoering aan de ideale cultuurtechnische omstandigheden aan te passen. Het mag langzamerhand bekend worden verondersteld, dat het effect van een ruilverkaveling — een cultuurtechnische sanering bij uitstek — groter is, naarmate de bevolking in het betreffende gebied meer ontwikkeld is en de oppervlakte grond per werker groter. Het ware evenwel onjuist hieruit de conclusie te trekken, dat alle energie derhalve moet worden gericht op de verdere ontwikkeling van de betere gebieden. De conclusie dient veeleer te zijn, dat de activiteit in de eerste plaats moet worden gericht op de *minder ontwikkelde gebieden*, waarbij men zich echter niet een verbetering van enkele productie-omstandigheden, doch een sanering van *alle* omstandigheden ten doel moet stellen.

Overziet men de overheidsbemoeying met de landbouw in de periode 1890-1950, dan blijkt niet alleen de omvang dezer bemoeying toegenomen, maar ook de *aard* hiervan heeft wijzigingen ondergaan in die zin, dat in het begin vooral aandacht werd besteed aan zaken waar de individuele boer zelf handelend op kon treden en later ook aan onderwerpen, die buiten het machtsbereik van de individuele boer liggen. De vraag doet zich voor, of deze laatste onderwerpen geheel tot het werkkterrein van de Overheid moeten worden gerekend. Zonder nu hierop dieper in te gaan, kan toch m.i. wel worden vastgesteld, dat op deze gebieden een nauwe samenwerking tussen Overheid en bedrijfsleven een eerste vereiste is.

Het internationale aspect.

Ook in *internationaal verband* zijn de productie-omstandigheden voor een opvoering van het welvaartsniveau van het grootste belang. Het is een vaststaand feit, dat in de agrarische bedrijfstak de verschillen in produc-

tiviteit per werker en dus in welvaartsniveau tussen de verschillende landen enorm groot zijn.

Het is tegenwoordig gebruikelijk geworden om de landen met een laag welvaartsniveau aan te duiden met de naam „onderontwikkelde gebieden”. De oorzaak van deze grote verschillen in het welvaartsniveau van de agrarische werkers in de verschillende landen is niet zo zeer gelegen in het feit, dat het productieplan anders is — dit wordt immers in hoofdzaak bepaald door bodem, topografie en klimaat — als wel in de productietechniek als gevolg van de zeer uiteenlopende omstandigheden, waaronder de agrarische productie plaatsvindt. Het is immers vanzelfsprekend, dat men in de landen van het Midden- en Verre Oosten, met de daar bestaande verhoudingen tussen pachter en grondbezitter, de gebrekkige credietvoorziening, de geringe grootte der bedrijven en het lage peil, waarop de vakbekwaamheid en het maatschappelijk organisatievermogen staan — om slechts enkele op de voorgrond tredende zeer ongunstige omstandigheden te noemen — moeilijk een behoorlijk productieniveau met een welvarende bevolking kan verwachten. Men zal dan ook in deze landen, en niet alleen in deze, maar ook in verschillende Europese landen, in de eerste plaats de aandacht moeten richten op deze omstandigheden, omdat dit de werkelijke knelpunten zijn, die een opvoering van de productietechniek in de weg staan.

Het heeft voor vele, waaronder ook Europese, landen weinig zin om door een nauwkeurig waarnemingsapparaat — als bijv. boekhoudingen zijn — de productietechniek in details te registreren, als de knelpunten zo kennelijk elders gelegen zijn. Deze nauwkeurige waarnemingen krijgen pas zin als de omstandigheden een behoorlijk productietechniek toelaten. Het zal dan ook meer zoden aan de dijk zetten door in deze onderontwikkelde landen het zoeklicht in de eerste plaats te richten op de productie-omstandigheden en deze te verbeteren. Door het opstellen van een aantal nota's over de belangrijkste bovengenoemde omstandigheden voor de hiervoor in aanmerking komende landen en door vergelijking van deze landen zou men in internationaal verband tot een weloverwogen plan van actie kunnen komen om deze omstandigheden te verbeteren en zodoende op den duur tot een productietechniek te komen, die de bevolking een redelijk welvaartsniveau verschaft. In overeenstemming met het ontwikkelingsniveau van de verschillende landen is dit een kwestie van jaren, lustra of decennia.

Dit onderzoek en de hierop gebaseerde maatregelen behoeven niet te wachten op het tot stand komen van een *integratie* van de landbouw. Wij zouden zelfs willen stellen, dat een verbetering van de productie-omstandigheden de landbouwintegratie zal bevorderen. Het doel van integratie dient immers uiteindelijk te zijn een verhoging van de welvaart in de deelnemende landen en zo mogelijk van alle beroepsgroepen — gepaard gaande met mogelijke kwantitatieve verschuivingen in deze groepen — in die landen. Dit tracht men te bereiken door een betere arbeidsverdeling en een meer verantwoorde investering, terwijl het werken in een grotere ruimte en in een groter verband op zichzelf waarschijnlijk ook al stimulerend zal werken op de productiviteit. De gevolgen hiervan voor de landbouw in sommige landen kunnen in concreto zijn: vermindering van het aantal agrarische beroepspersonen, vermindering van de in exploitatie te houden cultuurgrond, vergroting der bedrijven en een extensivering van de bedrijfsvoering. Dit zijn structuurwijzigingen welke o.i. zo belangrijk zijn dat hierdoor de geringe bereidheid van sommige landen om op korte termijn tot integratie

AUSTIN

let eens op
hoeveel U er
op de weg
ziet



R. S. STOKVIS & ZONEN N.V.
140 dealers en subdealers,
overal in Nederland.

over te gaan, wel verklaarbaar wordt. Het laat zich verstaan, dat deze wijzigingen zich niet in een snel tempo zullen voltrekken, maar slechts in een geleidelijk aanpassingsproces zullen tot stand komen. De betekenis van een verbetering van de productie-omstandigheden in dit verband is tweemaal: in de eerste plaats wordt de aanpassing gemakkelijker gemaakt en in de tweede plaats zal de aanpassing minder ver behoeven te gaan; in beide gevallen zal het gevolg zijn meer bereidheid om tot integratie over te gaan.

Maar hoe men ook over integratie denkt, het is o.i. wel duidelijk, dat met een gecoördineerde aanpak van bovengenoemde werkzaamheden direct kan worden begonnen; men had hiermee zelfs al direct na de oorlog kunnen beginnen. Het is natuurlijk wel zo, dat in verschillende landen aan een verbetering van bepaalde omstandigheden al geruime tijd aandacht wordt besteed, maar evenzeer is waar, dat in andere landen nog weinig activiteit is te bespeuren en voor vrijwel alle landen geldt, dat men aan een systematische gecoördineerde aanpak om te komen tot een algehele verbetering — afhankelijk van de positie van de landbouw in de landen meer of minder geperfectionneerd — van de productie-omstandigheden nog niet is begonnen. Men ontkomt niet aan de indruk, dat in het algemeen veel meer aandacht wordt besteed aan prijsrelaties en manipulaties aan de grens dan aan een verbetering van het agrarisch „klimaat”.

Samenvatting.

Samenvattend kan worden geconcludeerd, dat men schematisch gesproken aan een algemeen landbouwbeleid een drietal aspecten kan onderscheiden, t.w.: 1. het markt- en prijspolitieke aspect, 2. het aspect van de productietechniek en 3. het aspect van de *productie-omstandigheden*.

Een agrarisch ontwikkelingsplan beoogt een overzicht te geven van een gecoördineerde aanpak ter verbetering van de productie-omstandigheden. Dit plan van actie dient gebaseerd te zijn op een aantal nota's over deze omstandigheden, welke op vrij korte termijn samengesteld kunnen worden. Deze nota's kunnen voor gebieden, provincies en landen worden opgesteld en afhankelijk hiervan zal meer of minder in details worden getreden. Om het beoogde effect te bereiken is essentieel, dat niet één omstandigheid wordt verbeterd, maar alle in een harmonisch verband worden gesaneerd. Om de welvaart in een gebied te verhogen, c.q. stevig te funderen en in de toekomst te handhaven is het van groot belang, dat de grond goed verkaveld en ontsloten en in eenheden van voldoende grootte wordt gebruikt door goed geschoolde en maatschappelijk ingestelde werkers, van welke het aanbod in overeenstemming is met de behoefte. Indien hiernaast de outillage van de bedrijven en de credietvoorziening in orde is, pas dan is een goede productietechniek mogelijk en kan ook op den duur voor de agrar-

rische werkers een redelijk inkomen worden verwacht. Het is vanzelfsprekend, dat bij deze werkzaamheden de aandacht in Nederland vooral geconcentreerd dient te worden op de minder gezonde gebieden en in internationaal verband op de zgn. onderontwikkelde landen.

Het zal duidelijk zijn, dat de individuele boer bovengenoemde omstandigheden niet kan verbeteren. De individuele boer kan wel een zak kunstmest meer strooien, een productiever ras verbouwen, een betere ploeg aanschaffen, maar hij kan niet als enkeling de verkaveling

verbeteren, zijn bedrijf vergroten, de credietvoorziening regelen, het vakonderwijs op peil brengen of in verband met een tijdige en voldoende afvloeiing de voorlichting voor school- en beroepskeuze verbeteren. Het is op deze gebieden, dat van de Overheid en het bedrijfsleven gezamenlijk een grote krachtsinspanning wordt gevraagd.

Wellicht dat deze gezamenlijke krachtsinspanning in Nederland tot stand kan komen in de zo juist opgerichte *landelijke landbouwvoorlichtingsraad*, waarin zowel de Overheid als het bedrijfsleven zijn vertegenwoordigd.

's-Gravenhage.

Dr Ir A. MARIS.

De Nederlandse rijwielinindustrie

Inleiding ¹⁾.

In het jaar 1869 ging in ons land een thans nog bestaande onderneming voor het eerst vélocipèdes maken. In het begin van deze eeuw waren er reeds verscheidene fabrieken in Nederland, welke zich toelegden op de bouw van complete rijwielen. In deze fabrieken vervaardigde men zelf bijna alle onderdelen, waaruit een rijwiel bestaat. Toen evenwel in het buitenland fabrieken voor rijwielonderdelen ontstonden, gingen de Nederlandse rijwielabrikanten deze onderdelen in toenemende mate importeren. Na de eerste wereldoorlog begon de metaalindustrie in ons land betekenis te krijgen en daarmee ook de fabricage van rijwielonderdelen, zoals van framebuis, sturen, voor- en achtervorkscheden, velgen, enz. Voor andere onderdelen, waarvan de binnenlandse productie voorshands technische of economische bezwaren opleverde, bleef men evenwel op buitenlandse leveranciers aangewezen. Een aantal grote rijwielabrikanten bleef zelf enige voor hun eigen merken vereiste onderdelen vervaardigen, doch dit terzijde gelaten, was het grootste deel der rijwielabrieken in feite montagebedrijven, welke uit zelf-gebouwde frames en elders gekochte onderdelen hun merkrijwielen assembleerden.

Naast deze rijwielabrieken ontstonden in ons land de zogenaamde zelfmonterende grossiers, die frames betrokken van gespecialiseerde framebouwers en hiermede en met eveneens gekochte andere onderdelen een rijwiel samenstelden. Doordat de framebouwers de frames meestal met voorvork, bracket-as, balhoofdstel, kettingwiel met cranks en spatborden leverden, konden de werkzaamheden der zelfmonterende grossiers in eenvoudig ingerichte werkplaatsen geschieden. De rijwielen werden onder velerlei merken aan detaillisten geleverd. Deze merken hadden meestal slechts een korte levensduur.

De jaarlijkse productie van complete rijwielen in Nederland bedroeg in de jaren voor 1940 ongeveer 400.000 stuks. Na de tweede wereldoorlog herstelde de rijwielindustrie zich in een niet onbevredigend tempo, doch het herstel werd nadelig beïnvloed door de afhankelijkheid van het buitenland voor een aantal onderdelen. De invoer van deze onderdelen werd beperkt door de heersende schaarste aan buitenlandse betalingsmiddelen en vertraagd door de moeilijkheden van de buitenlandse industrie bij haar productie. In verband hiermede werden plannen geopperd om in eigen land de productie van enige dezer onderdelen ter hand te nemen. Sommige van deze plannen zijn ten uitvoer gelegd; andere zijn echter mislukt, voornamelijk doordat de rijwielabrikanten een te grote verscheidenheid in de uitvoering van de onderdelen

wensten, waardoor de fabricage niet meer lonend was. Voor een aantal onderdelen, zoals voor drieversnellingsnaven, kettingen, kogels en freewheels is onze rijwielindustrie nog steeds op buitenlandse leveranciers aangewezen.

Het aandeel van de zelfmonterende grossiers in de fabricage van rijwielen, dat voor de oorlog ca 50 pCt bedroeg, is na de oorlog sterk verminderd. In de eerste jaren na de bevrijding hadden de zelfmonterende grossiers ernstige moeilijkheden bij de aankoop van frames. Bovendien legden deze grossiers zich liever toe op de handel in onderdelen, waarmee zij een grotere omzetsnelheid van hun kapitaal en een hogere winst konden bereiken dan met de assemblage en de verkoop van complete rijwielen. Ten slotte leidde ook de voorkeur van het publiek voor merkrijwielen van de bekende fabrikanten tot een teruggang in betekenis van de zelfmonterende grossiers. Zij wisten pas in 1948 weer enigermate hun positie te herstellen. Daar zij met geringe vaste kosten werken en hun prijspolitiek dus soepeler kan zijn dan die van de fabrikanten, is het, naar het mij voorkomt, niet onwaarschijnlijk, dat in een eventuele toekomstige periode van dalende prijzen en afnemende koopkracht hun aandeel weer groter zal worden.

De binnenlandse vraag.

De verwachtingen omtrent de afzet van rijwielen waren na de tweede wereldoorlog hoog gespannen. De volgende factoren voerde men aan:

1. de grote inhaalvraag;
2. de bevolkingstoename;
3. de grotere behoefte aan vervoer. Door de bouw van nieuwe stadsdelen wordt de afstand van huis naar de plaats van werk voor vele werknemers groter;
4. de afkeer van het publiek van trams en autobussen, welke gedurende en ook nog na de oorlog overbelast waren.

In verband hiermede schatte men de jaarlijks te bereiken binnenlandse afzet op meer dan 500.000 stuks. Spoedig bleek evenwel, dat de verwachtingen te hoog gespannen waren geweest. Het Nederlandse rijwielpark werd na de oorlog voor een belangrijk deel vernieuwd. Nadat dit was gebeurd, viel de vervangingsvraag grotendeels weg. Bovendien werd de concurrentie van de bromfiets merkbaar. Het aantal in gebruik zijnde bromfietsen in Nederland steeg van ongeveer 4.500 stuks in Augustus 1949 tot ca 218.000 stuks drie jaar later. Verder bleek de import van complete rijwielen in ons land, welke voor de oorlog ongeveer 2.000 stuks per jaar bedroeg en na de oorlog snel steeg, duurzaam op een hoger peil te blijven. Dit moet men ten dele toeschrijven aan een smaak-

¹⁾ Voor dit artikel werd dankbaar gebruik gemaakt van gegevens, verstrekt door de heer J. H. C. Hulsman, secretaris van de R.A.I. te Amsterdam en door de heer Ing. J. M. van de Wetering, directeur van het I.R.O. te Delft.

verandering bij het publiek (meer vraag naar sportrijwielen). Daar de Nederlandse industrie zich allengs bij deze smaakverandering aanpaste moet hier wel sprake zijn van de vaak irrationele voorkeur van vele Nederlanders voor buitenlands fabrikaat.

Import complete rijwielen

1938	1.998 stuks	1949	6.748 stuks
1946	35.292 "	1950	27.848 "
1947	148.364 "	1951	19.510 "
1948	35.918 "	1952	30.694 "

Bron: Statistiek van In-, Uit- en Doorvoer.

Al deze factoren maakten, dat de binnenlandse afzet van Nederlandse rijwielen spoedig bij de verwachtingen ten achter bleef.

De binnenlandse productie.

De productiecapaciteit van de rijwielandustrie is in de jaren 1946-1950 aanzienlijk uitgebreid, enerzijds door vergroting van het technische apparaat en anderzijds door verbetering van fabricagemethoden. De totale productiecapaciteit ligt nu waarschijnlijk tussen 700.000 en 800.000 stuks complete rijwielen per jaar. Het is duidelijk, dat een dergelijke capaciteit alleen volledig benut kan worden, indien er een grote export is. Wel lijkt een grotere binnenlandse vervangingsvraag in de toekomst waarschijnlijk ten gevolge van een toegenomen belangstelling van het publiek voor meer luxueuze rijwielen, welke sneller vervanging behoeven. Wanneer over een aantal jaren de direct na de oorlog gekochte rijwielen versleten geraken, zal hierdoor de vervangingsvraag tijdelijk toenemen. De vervangingsvraag en de te verwachten uitbreiding van het Nederlandse rijwielpark zullen evenwel niet voldoende zijn om een volledige bezetting te waarborgen. Hieronder volgen de productiecijfers van de Nederlandse rijwielandustrie over de laatste jaren:

Productie complete rijwielen

1939	388.800 stuks	1948	371.600 stuks
1940	469.434 "	1949	499.400 "
1946	52.300 "	1950	559.300 "
1947	201.000 "	1951	489.700 "

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

De export.

Voor de oorlog bedroeg de jaarlijkse export van Nederlandse rijwielen ongeveer 7.000 stuks, welke nagenoeg alle naar Oost- en West-Indië gingen. In de gunstige jaren direct na de oorlog werd, achteraf beschouwd, beslist te weinig aandacht aan de uitvoer van rijwielen besteed. Pas toen men meer weerstand op de binnenlandse markt ontmoette begon men meer aan uitvoer te denken. De „Export Combinatie Nederlandse Rijwielandustrie” werd gevormd door een negental fabrikanten. Deze heeft er veel toe bijgedragen, dat men in de Nederlandse rijwielandustrie „export-minded” geworden is. Was de uitvoer in 1950 nog onbetekenend, in 1952 werden bijna 185.000 rijwielen geëxporteerd met een waarde van ruim f 19 miljoen. Bovendien werden onderdelen tot een waarde van ca f 14 miljoen uitgevoerd. Een groot bezwaar van onze uitvoer is, dat hij in zo sterke mate op Indonesië is gericht: ruim 155.000 rijwielen, d.w.z. bijna 85 pCt van het totale aantal in 1952 uitgevoerde fietsen, gingen naar dit land. Deze eenzijdigheid maakt de export en — gelet op de sterk vergrote productiecapaciteit — onze gehele rijwielandustrie zeer kwetsbaar. Indien Indonesië in de toekomst de import van Nederlandse rijwielen zou gaan beperken, zou dit onderbezetting en verliezen veroorzaken. Van Japanse concurrentie op de Indonesische markt heeft men na de oorlog tot dusver niet veel last gehad, doch in de toekomst zal men zeker op toenemende concurrentie van deze zijde moeten rekenen.

Hieronder volgt een verdeling van de export over de belangrijkste landen:

Export rijwielen zonder motor in 1952

Totaal	184.761 stuks
Indonesië	155.304 "
Brazilië	14.247 "
Ver. Staten	3.883 "
Malakka	2.525 "
Ned. Guinea	1.955 "
Kenia-Oeganda	1.558 "
Turkije	1.380 "
Suriname	1.250 "

Bron: Statistiek van In-, Uit- en Doorvoer.

Het vraagstuk van de vermindering van de eenzijdigheid van onze rijwielexport is zeer klemmend. Andere afzetmarkten dan de Indonesische zullen intensiever bewerkt moeten worden. Daar andere exportlanden op deze markten wellicht reeds vaste voet hebben, is het zeer gewenst, dat de Nederlandse exporterende rijwiel-fabrikanten gezamenlijk optreden en dat de reeds genoemde exportcombinatie nieuw leven wordt ingeblazen. Het veroveren van nieuwe markten vergt offers en brengt risico's met zich, welke voor de meeste individuele ondernemers zeker te zwaar zijn, doch die men gezamenlijk wel kan dragen. De kwaliteitscontrole op het exportproduct door het Instituut voor Rijwielontwikkeling, zoals deze reeds in het verleden plaatsvond, is eveneens van groot belang en ware wellicht door de Overheid voor te schrijven. Immers, levering van een ondeugdelijk product door één ondernemer kan de goodwill van de gehele Nederlandse rijwielandustrie schaden. Ook bij de inkoop van onderdelen voor het uitvoeren van de buitenlandse opdrachten kan een combinatie gunstig werken: de gezamenlijke inkoop van de onderdelen zal goedkoper zijn. Eveneens zal de levering van vervangingsonderdelen aan het buitenland gemakkelijker plaats kunnen vinden.

De export heeft de Nederlandse fabrikanten geleerd, dat met productie in flinke series de kostprijs in belangrijke mate verminderd kan worden. Daardoor kan men leveren tegen prijzen, die men vroeger niet aanvaardbaar achtte. Het is evenwel noodzakelijk, dat men zoveel mogelijk tegemoet komt aan de bijzondere eisen, die de buitenlandse afnemer aan het model en de uitvoering van de rijwielen stelt. Juist omdat de buitenlandse opdrachten zeer aanzienlijk groter zijn dan de binnenlandse, kan dit gebeuren zonder in strijd te komen met de eisen van een economisch verantwoorde fabricage.

Een ander belangrijk aspect van de export is de mogelijkheid, dat met de buitenlandse opdrachten de seizoenschommeling in de bedrijfsbezetting vermindert. De winter is de slappe tijd; men vervaardigt dan frames op voorraad. Indien met exportopdrachten deze seizoensslapte overbrugd kan worden, zal men de vaste kosten over meer eenheden product kunnen uitsmeren.

Een moeilijkheid van de export is het feit, dat niet zelden lange credieten worden gevraagd. Aan dit verlangen kan de in het algemeen met bescheiden kapitaal werkende Nederlandse rijwielandustrie slechts met grote moeite voldoen, te meer daar ook de binnenlandse afzet gesteund moet worden met lang lopende credieten aan de detailhandel.

De detailhandel.

Er bevinden zich ongeveer 12.000 rijwielhandelaren in ons land. De detailhandel in rijwielen vertoont ernstige gebreken. De liquiditeitspositie is in het algemeen slecht, vele rijwielhandelaren hebben weinig verkoopkennis en vaak is ook hun technische uitrusting onvoldoende. In plaats van standaard-modellen te pousseren, verkopen de rijwielhandelaren het publiek maar al te vaak een rij-

wiel, dat tal van afwijkingen vertoont van de standaardmodellen. De fabrikanten krijgen daardoor kleine, heterogene orders, waardoor hun kosten aanzienlijk verhoogd worden.

Voor de oorlog verkochten sommige detaillisten ook rijwielen onder een eigen merk. Thans komt dit bijna niet meer voor.

Normalisatie.

De productie van rijwielen is versnipperd in een groot aantal bedrijven. Door productendifferentiatie en door reclame voor hun merk hebben de ondernemingen elk een eigen klantenkring (deelmarkt), die ze met alle moeite trachten te behouden en uit te breiden: een schoolvoorbeeld van monopolistische concurrentie. Ongetwijfeld zou men de kosten kunnen verlagen, indien de fabricage in een gering aantal grote bedrijven zou worden geconcentreerd. In de bestaande toestand van „imperfect competition” zou dit evenwel alleen kunnen plaatsvinden door middel van een kartelovereenkomst of van overheidsingrijpen. Een andere, meer voor de hand liggende, wijze om de kosten te verlagen is een grotere mate van onderlinge samenwerking in de rijwielinindustrie ten aanzien van de normalisatie van de onderdelen. De fabrikanten zetten zich tegen normalisatie uit vrees, dat hun rijwielen daardoor het eigen cachet zouden verliezen. Zelfs aan onderdelen, die het uiterlijk van het eindproduct bijna niet beïnvloeden, stellen de fabrikanten toch nog uiteenlopende eisen wat de uitvoering betreft. De consumenten zijn evenwel in het algemeen ondeskundig en ook de kopers van rijwielen vormen in dit opzicht geen uitzondering. Zij schenken weinig of geen aandacht aan kleine verschillen in de uitvoering van bijvoorbeeld vorkkroonstukken, spatborden of pedalen.

De bestaande grote verscheidenheid in de uitvoering is zeer duur, want zij belemmert een rationele fabricage van onderdelen en efficiënte montagemethoden. Een grotere eenvormigheid in de uitvoering van rijwielen, voorshands alleen van die onderdelen, die het uiterlijk van de fietsen weinig of niet beïnvloeden, zou productie in grotere series en daardoor kostenbesparingen mogelijk

maken. De grotere belangstelling voor researchwerk, die men na de oorlog bij de Nederlandse rijwielinindustrie kan constateren, is verheugend. De oprichting van het reeds genoemde Instituut voor Rijwielontwikkeling is van deze grotere interesse voor speurwerk een bewijs. Het instituut houdt zich bezig met de bestudering van de technische vraagstukken van de rijwiel- en rijwielonderdelenindustrie. Het streeft naar verbetering van de constructie en de fabricage van rijwielen en onderdelen en voorts naar de vergroting van de exportmogelijkheden van de Nederlandse fiets.

Conclusies.

1. De verwachtingen, die men na de oorlog van de binnenlandse afzet van rijwielen koesterde, zijn niet in vervulling gegaan. In 1951 en 1952 was de binnenlandse afzet weer ongeveer op het peil van voor de oorlog teruggekeerd. De productiecapaciteit van de Nederlandse rijwielindustrie is na de oorlog evenwel belangrijk uitgebreid.
2. Men zal dit productie-apparaat dan ook alleen voldoende bezet kunnen houden, indien men er in slaagt de export op peil te houden of zelfs nog op te voeren.
3. Onze export is zeer eenzijdig — in 1952 voor bijna 85 pCt — gericht op Indonesië. Grotere spreiding is noodzakelijk, teneinde de kwetsbaarheid te verminderen. Het gezamenlijk optreden van de rijwiefabrikanten op buitenlandse markten verdient stellig aanbeveling.
4. De export heeft de fabrikanten geleerd, dat door productie in flinke series de kostprijs aanzienlijk verlaagd kan worden.
5. Grotere vakkennis van de detailhandelaren zou tot meer uniforme binnenlandse opdrachten kunnen leiden.
6. Een meer eenvormige uitvoering der rijwielen — voorlopig alleen van die onderdelen, die het uiterlijk van de fiets weinig beïnvloeden — is wenselijk. De productie van onderdelen en de assemblage van de rijwielen zou hierdoor in grotere series en dus met minder kosten kunnen geschieden.

's-Gravenhage.

Drs W. VAN POELJE.

Wettelijke regeling van het accountantsberoep

Bestaat de noodzaak van een wettelijke regeling van het accountantsberoep?

Het stellen van deze vraag lijkt overbodig voor velen, die in hun ambt of beroep regelmatig te maken krijgen met accountants en met hun werk. Een vraag die reeds meermalen gesteld is en beantwoord en wel in sterk bevestigende zin, tientallen jaren voor de laatste wereldoorlog.

Het is begrijpelijk, dat de wens tot een wettelijke regeling in de eerste plaats leefde bij en gepropageerd werd door accountants zelf, dat het initiatief van hen uitging.

Reeds enkele jaren na de stichting van het Nederlands Instituut van Accountants (1895) werd door dit instituut een „permanente commissie” ingesteld voor de wettelijke regeling van het accountantsberoep. In 1903 zond het N.I.V.A. een wetsontwerp aan de Regering.

In 1918, dus 15 jaar later, kreeg een staatscommissie de taak na te gaan of en zo ja hoe een wettelijke regeling van het accountantswezen behoorde te worden getroffen. De commissie produceerde een wetsontwerp, hetwelk de basis vormde voor latere ontwerpen.

In tegenstelling tot de oorspronkelijke gedachte, geuit door de heren Kreukniet en de latere Professor Limperg, liet dit ontwerp de uitoefening van het accountantsberoep en het voeren van de titel „accountant” vrij, maar regelde het gebruik van de titel van „registeraccountant”.

Het ontwerp werd door de Regering niet overgenomen wegens de „ingrijpende overheidsinmenging en de hoge kosten aan de invoering verbonden”.

Zonder enige regeling ging men een periode in van enorme uitbreiding van het terrein waarop de accountants hun werkzaamheden uitvoerden en van een steeds toenemende verdieping van hun taak. De accountant werd bedrijfseconomisch, financieel en fiscaal raadsman naast boekhoudkundig expert.

Wie kent de schade die door ondeskundige adviseurs aan de reputatie van de accountant en, wat erger is, aan het bedrijfsleven zelf werd aangericht, in de zo moeilijke jaren, die op de hausestijd 1918-1920 volgden? Zeker, er is destijds door goed opgeleide en ervaren accountants ontzaglijk veel gepresteerd, er is echter ook door onbevoegden op schandelijke wijze misbruik gemaakt van het

vertrouwen, hetwelk opdrachtgevers stelden in hen die wettelijk wél, moreel echter geenszins het recht hadden om zich accountant te noemen.

Weer 10 jaar later, in 1928 dus, werd een tweede commissie ingesteld, ditmaal met de taak zich te beraden over een wetsontwerp ingezonden door drie accountantsverenigingen. De commissie kwam in 1930 met een eigen ontwerp van wet, waarbij ook een accountantsregister werd ingesteld, de accountantstitel vrij bleef en slechts die van registeraccountant werd geregeld. Na heftig verzet tegen de voorgestelde toelating „en bloc” van de leden der bovenbedoelde verenigingen werd deze bepaling geschrapt, omdat de commissie, zoals zij verklaarde, in de toestandkoming van de wettelijke regeling een zodanig belang zag, dat zij het grote gevaar dat de toestandkoming op de tegenstand tegen dit onderdeel van het ontwerp zou afstuiten, niet wilde lopen.

Desondanks duurde het wederom 10 jaar tot Minister Steenberghe het ontwerp uit een departementale lade haalde, enigszins wijzigde en aanvulde en het (in 1939) in de Kamer bracht.

Misschien zou het, ondanks de felle critiek die van verschillende kanten weer loskwam, gelukt zijn het in begin 1940 ingediende gewijzigde ontwerp te doen aannemen, ware de oorlog niet uitgebroken.

Tot op heden is geen verdere behandeling in de Staten-Generaal gevolgd. Wel wordt er, in commissoriaal verband, reeds jarenlang weer aan deze materie gewerkt.

Zoals het wel meer gaat, krijgt de lezer van de vroegere desbetreffende staatsstukken wel zeer sterk de indruk, dat veel van het daarin geschrevene thans meer dan ooit van toepassing is.

Dit geldt niet alleen van de hierboven reeds vermelde overweging van de commissie-Byleveld (1928-1930), maar ook van dat wat Minister Steenberghe schreef in de Memorie van Toelichting tot het ontwerp-1939: „sedert is bij hem de overtuiging gegroeid, dat de toestand van verwarring in de accountantswereld niet gedooft, dat de Regering zich langer afzijdig houdt”.

Men zou daaraan toe kunnen voegen, dat de noodzaak van een regeling steeds dringender wordt en de moeilijkheden om deze te bereiken toenemen naarmate men langer wacht.

De noodzaak wordt steeds groter. Immers, de groei in breedte en diepte, die ik hierboven signaleerde, is verder gegaan. Zeker, in toenemende mate nemen specialisten op bedrijfseconomisch en fiscaal terrein taken op zich, die tevoren aan de accountant waren toevertrouwd. Maar dit betekent allerminst, dat de accountant weer wordt teruggedrongen tot het terrein van de administratie alleen.

Vooreerst zal bij het middel- en kleinbedrijf de accountant wel steeds een belangrijke rol blijven spelen als adviseur op de bovenvermelde terreinen. Ook bij de grotere bedrijven en in die gevallen, waarin door de organisaties van middel- en kleinbedrijf specialisten ter beschikking van hun leden worden gesteld, is en blijft de accountant meer dan een boekhoudeskundige, blijft hij de financiële en bedrijfseconomische alsook de fiscale raadsman, wiens adviezen voor de bedrijfsleiding van de grootst mogelijke waarde kunnen zijn en die evenals de huisarts geraadpleegd wordt vóór men specialistische hulp inroept.

Daarnaast is er voor de accountantstaak nog steeds groeimogelijkheid in de breedte. Ik moge in dit opzicht wijzen op datgene wat het Tweede Kamer-lid Drs Jansen

vermelde in zijn „Openbare Les”¹⁾; behalve de bestaande en de aflopende taken, verbonden aan de afwikkeling van de oorlogstoestand, vermeldde hij de nieuwe taak als vertrouwensman bij de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie²⁾.

De accountant is inderdaad en vóór alles vertrouwensman in het maatschappelijk verkeer. De basis voor dit vertrouwen wordt thans gevormd door de normen van opleiding, waaraan accountants moeten voldoen, willen zij het lidmaatschap van hun vereniging verwerven, alsmede door de regelen van beroepsuitoefening, door deze verenigingen zelf samengesteld. In enkele gevallen voldoen beide aan hoge eisen, in andere niet. Mag men verlangen dat de opdrachtgever zelf van geval tot geval moet uitmaken of zijn accountant tot een „goede” of tot een minder goede vereniging behoort? Mag men een grote verscheidenheid in toelatingseisen, tucht- en arbeidsvoorschriften laten bestaan? Het is duidelijk dat hier een taak ligt voor de Overheid.

De moeilijkheden groeien naarmate men langer wacht. Wanneer een beroep nog in de kinderschoenen staat is het betrekkelijk gemakkelijk te regelen; indien deze regeling verstandig en soepel is, zal zij de ontwikkeling van het beroep niet hinderen, maar deze integendeel in goede banen leiden. Uiteraard wordt een en ander moeilijker naarmate een beroep de volle wasdom nadert of bereikt heeft. Ook het verzet van hen, die zich in hun bestaan bedreigd voelen, is dan veel sterker.

Telkens wanneer een wettelijke regeling op komst scheen, is een aantal accountantsverenigingen opgericht, die voor hun leden bij een overgangsregeling erkenning en wettelijke bescherming verlangen. Niet al deze zijn verenigingen van goed opgeleide, onder strenge regelen van beroepsuitoefening werkende accountants; het is in enkele gevallen zelfs zo, dat de Overheid haar ondanks de Koninklijke goedkeuring op de statuten moet geven, een goedkeuring waaraan de leek vaak meer waarde hecht dan zij heeft.

Ten slotte worden de moeilijkheden ook groter voor die categorie accountants, die in de eerste plaats behoefte heeft aan wettelijke bescherming: voor de jonge accountants. Wanneer zij na langdurige en zware studie zich als accountant gaan vestigen, lopen zij steeds meer gevaar economisch doodgedrukt te worden tussen de grote kantoren enerzijds en de niet of onvoldoende aan regels gebonden „beunhazen” anderzijds.

Het aantal pseudo-accountants is vooral na de oorlog sterk gestegen, de schade die aan de reputatie van het accountantsberoep wordt toegebracht, neemt steeds toe. Deze schade was reeds vóór de oorlog zo groot, dat hieruit een belangrijk argument werd geput voor het streven om niet het beroep als geheel te regelen, maar alleen wettelijke regelen te geven voor „elite-accountants”, de registeraccountants.

Hoe staat het met de regeling van deze materie in het buitenland?

In vele landen bestaat reeds jarenlang een wettelijke regeling, hetzij van het beroep, hetzij van een bepaalde toevoeging aan de accountantstitel en dus een bescherming van accountants met voldoende opleiding enz. In andere landen is een dergelijke regeling in de laatste jaren tot stand gekomen.

Het accountantsberoep is o.a. wettelijk geregeld in de

¹⁾ „De plaatsbepaling van de accountant bij de komende organisatie van het bedrijfsleven”. Rede bij de aanvaarding van het lectoraat aan de Katholieke Economische Hogeschool, 1947.

²⁾ „Het Financieele Dagblad” wees onlangs voorts op de taak van de accountant bij de door Mr P. Sanders geponeerde instelling van een „venootschapskamer” in het kader van wettelijke maatregelen tot bescherming van de aandeelhouders.

Verenigde Staten, Japan, Zuid-Afrika, Frankrijk, West-Duitsland, Oostenrijk en Denemarken, terwijl Engeland, Ierland en verschillende Dominions reeds vele jaren een wettelijke regeling hebben voor „Chartered Accountants”. Ook in Rusland en in enkele vazalstaten daarvan bestaat een wettelijke regeling, zij het dan dat deze uiteraard is afgestemd op de verambtelijking van de gehele samenleving aldaar.

In België is thans een ontwerp tot wettelijke regeling in behandeling. Verwacht wordt dat deze wet binnenkort tot stand zal komen.

Men bedenke hierbij, dat in verschillende der genoemde landen ten tijde van de regeling de ontwikkeling van het accountantsberoep nog lang niet zover was gevorderd als thans bij ons en dus gemakkelijker te regelen was. Het geheel overziende moet men toch tot de conclusie komen, dat het in feite beschamend is, dat in Nederland, waar zoveel op het gebied van accountancy is en wordt gepresteerd en waar Hogescholen en enkele verenigingen van accountants zich al vele jaren zoveel moeite geven om het beroep behoorlijk te grondvesten, nog steeds geen wettelijke regeling bestaat.

Uit de geschetste gang van zaken valt misschien een zekere lering te trekken. Immers, als men kennis neemt van de bezwaren, die destijds in woord en geschrift tegen de voorgestelde wetsontwerpen werden geuit, krijgt men sterk de indruk, dat een belangrijke oorzaak van mislukking was gelegen in het feit dat leden van bepaalde verenigingen zonder meer als „registeraccountant” zouden worden erkend. Volkomen begrijpelijk, want als enkele verenigingen telkens weer het initiatief nemen om te komen tot een wettelijke regeling, en zelf de hoogst mogelijke eisen stellen aan hun candidaat-leden, wat is dan logischer dan dat dergelijke verenigingen erkenning voor hun leden verlangen? En ook dat zij zich verzetten tegen een al te ruime overgangsregeling voor anderen?

Toch kan de toeschouwer bij deze strijd niet aan het idee ontkomen, dat het kind van de wettelijke regeling misschien werd weggegooid met het waswater van de selectie.

Zou een regeling, die ter zake van de directe toelating, de overgangsregeling en de latere toelating niet verder gaat dan de instelling van een college, hetwelk ter zake heeft te beslissen, een college waarvan de leden uitsluitend door de Overheid worden benoemd, niet veel wind uit de zeilen halen van de oppositie? Een oppositie die zich steeds zal gaan roeren indien, op welke wijze ook, bepaalde verenigingen een stem in het kapittel krijgen.

En ten slotte nog dit: elke regeling zal wel imperfect zijn en tegenstand ontmoeten. Maar men late door perfectionistisch streven niet een situatie voortbestaan, die, bittere ervaring heeft het geleerd, reeds enorme geldelijke en morele schade heeft aangericht en nog steeds aanricht.

Voorburg.

Drs J. HERMANS.

LONDON LETTER

London is en fête for the Coronation. All the civic authorities have made their plans and have hung out the flags and bunting accordingly. That is to say all the authorities who have decided to hang out flags; there is the Stepney Council in London, for instance, which has decided against such frippery and is sending nearly a thousand children away to the seaside for a fortnight's holiday instead.

But London would be a fairly drab place if it had to rely solely on the official decorations. The private citizens and institutions have shown their enterprise. And, once again, it's the private individuals in the poorer districts who have responded most. In one street of London where the inhabitants are Socialists to a rent-payer — unless they are Communists — every house has its loyal greeting, pictures of the Royal Family and Union Jack. In many a street the inhabitants have been collecting for months, holding whist drives, dances and all the paraphernalia for raising funds; now has come the glorious time of spending without the drudgery of counting pennies. One small cul-de-sac, so I am told, having collected £ 120, is somewhat embarrassed by its success. The children are to be given a slap-up tea and souvenirs. Beer for the adults is an acknowledgment that the adults have provided the cash, but after all has been said and done, there will remain a sizeable balance. To dispose of this, the children are later to be taken to the sea for a day. It is easy to say that this is a sign of over-full employment and an irresponsibility towards money. More likely, it is an effort to bring into lives, monotonous in the main, colour in the shape of flags and gay abandon. It was much the same when George V had his Silver Jubilee and when George VI was crowned.

On a more sordid reckoning, the Coronation is giving the textile trades a welcome fillip during their recovery from the 1952 recession. The demand is not confined to decorations; the dressmakers are full of orders, but the dresses being ordered now will probably have to last for a long time. To this extent, the present boom in clothing textiles is a transfer of demand from one point of time to another, and this usually means a falling off in trade later.

Other industries, of course, are enjoying the benefits of the religious rites. Hotels and caterers, car hire services and other means of travelling spring instantly to mind. But these are going to be exceptional cases in the broad industrial field. Profits, generally speaking, are falling. The Financial Times has examined the accounts issued by 875 industrial companies between the beginning of January and the end of April. Gross profits contracted from £ 490.4 millions to £ 467.5 millions and net profits showed a decline of about the same order. Such a fall could conceivably be the result of the use of a smaller amount of capital, although such an event is unlikely since the companies being compared are identical in each year. In point of fact, the issued Ordinary capital was bigger at £ 529.6 millions against £ 474.1 millions. This expansion in capital is the result of two factors: the first is the demand made on the investing public in 1952 for new funds; this is a genuine increase. The second factor is the spate of scrip issues which have been made; politically, they may be both expedient and desirable. But they add nothing to the working capital that is not already there. Despite the capitalisation of reserves that has been made, the reserves of these 875 companies have risen from £ 902.5 millions to £ 960.5 millions. No great harm would be done if we add the Ordinary capital and the reserves together in order to find out what amount of money was being used to make industry tick. We find as a result of this sum that these companies were using £ 1,490 millions as compared with £ 1,377 millions a year earlier. Linking the gross profits figures given earlier with these amounts, it will be found that industry is earning a gross 31½ per cent, whereas a year earlier the same companies were earning 35½

per cent. The level of these earnings is too high for a number of reasons: the gross profit figure is more in the nature of revenue, for it is struck before allowing such items as depreciation, and equally important, revenue is derived from the use of Preference capital, debentures and bank loans whereas these have been eliminated in reckoning the working equity capital.

If net profits available for Ordinary dividends are related to the working capital — not, be it noted, the nominal capital alone — the January-April 1952 percentage is $8\frac{1}{4}$ per cent and the corresponding 1951 figure $10\frac{3}{4}$ per cent. The amounts are after paying tax. Without trying to pretend that the percentage obtained could be used without the exercise of great care, the trend is clear: profits are becoming much harder to earn, but they can be — and are being — earned.

It would be idle to suggest that this experience is being shared equally all over the individual industries. Some, such as hotels and aircraft, are earning more money and a bigger percentage on their capitals, but even in those industries, individual companies are finding life different from the next fellow. Adversity has come, as might have been expected, to the clothing trade, and others which have been hard hit, though to a lesser extent, are the rayon, producers, the shoe and leather manufacturers and the makers of paper-wrappers and containers.

Readers might have noticed in passing that if 875 public companies have a working capital aggregating nearly £ 1,500 millions, the average per company is less than £ $1\frac{3}{4}$ million. What has been the experience of the industrial giants? Many of these have reported since the Financial Times made up its table. Again, the story is one of smaller profits, with exceptions to the rule. Dunlop's trading profit was down by 27 per cent and the net profit less by 24 per cent. Unilever's setback was not so violent, gross profits falling by 19 per cent and net profits rising by 12 per cent. Anglo Iranian, without the Abadan refinery, suffered a reduction in trading profits but pushed up net profits by 4 per cent. And that colossus of British industry, Imperial Chemical Industries, had a cut of 18 per cent in trading profits which became translated into a slash of 34 per cent off net profits. Size is apparently no unfailing guarantee against the new trading conditions; indeed if the size of the concern is so large that it must derive a substantial part of its profits from overseas trading, it is more likely to be facing trouble than the smaller company concentrating on the home market.

Before leaving this subject, we must, however, consider the effect which this experience will have on the main non-risk-bearing equity holder, the Government. At Budget time, the Chancellor estimated that company taxation would yield him less revenue, but I wonder how he feels now? Unilever is paying him £ $6\frac{1}{2}$ millions less, Imperial Chemical Industries £ $2\frac{3}{4}$ millions less and Dunlops £ $3\frac{3}{4}$ million less. There's a cut of £ 15 millions for a start. But the fiscal year, at any rate, is still young.

Having achieved some dis-inflation at home and having had dis-inflation forced upon him in the outside world, the Chancellor is alleged to be thinking of a new and lower Bank Rate. This suggestion is, I fear, compounded of an ounce of wishful thinking and an ounce of looking overseas. As Dutch readers know, countries once following the hard money policy are reviewing and changing their ideas. It seems to me that those who look for a reduction in the Bank Rate here argue that because in the end we adopted the then almost universal

policy of dearer money, we shall come more quickly into step with the world now that a new marching rate has been set. A dearer money policy, admittedly, can be a handicap in international markets, especially when buyers are successfully demanding longer credit terms. But that is a price we must pay for our previous dilatoriness, just as we have to face up in many sectors to the returning freedom from control and the adjustments, some painful, that have to be made.

The real tests to be applied are whether the dearer money policy has achieved the whole — not some, not even a large part — of what it was intended to achieve, and, whether the maintenance of that policy will start to undo the good which has already been done. Some politicians of the left are ready to aver to the television millions that it has achieved nothing good and that it will do even worse, unless it is changed. But if they have ignored the improvement in the gold and dollar reserves, at \$ 2,273 millions, they are still much below the \$ 4,900 millions of mid-1951, but they are also greatly in excess of the \$ 1,600 millions of mid-1952. Incidentally, the word „convertibility” seems to have become unfashionable again.

And so forgetting the smaller profits and the greater competition, laying aside such matters as Bank rates and gold reserves, off we go to our junketings and festivities, hoping that the weather will symbolically keep fine. When the young Queen has been crowned, the Elizabethan age will have commenced in earnest. Soon afterwards, Sir Winston will be getting ready to go to Bermuda. That event seems to put a general election out of court for the time being. If, through no fault of his, the talks in Bermuda fail or if subsequent multi-Power talks break down, the nation will need to stand together to discover what combinations of hot and cold, peace and war are to describe the immediate future. But if success should finally come, the smear of „war-monger” will be finally wiped out, and an appeal could then be made to the country. But that is in the more distant future, much to the disappointment of those who believe that the Conservative losses in the municipal elections meant general dissatisfaction with the hardships being encountered in the pilgrimage to the promised land, and, of those who see in the Government capture of the Sunderland seat in Parliament both an historic occasion and an omen. Since then the occasions are becoming more truly historic. May the omens be propitious.

London, 29 th May, 1953.

HENRY HAKE.

AANTEKENING

De watervoorziening in België ¹⁾

Als de behoefte aan water in België blijft stijgen en indien overigens de omstandigheden niet veranderen, zal er binnen afzienbare tijd een tekort aan water ontstaan. Op het grondwater wordt in enkele delen van België zo'n groot beroep gedaan, dat er plaatsen zijn waar de grondwaterspiegel één meter per jaar daalt. Ook zijn er streken waar, door de concentratie van de bevolking en van de nijverheid, de plaatselijke reserves zijn uitgeput. Deskundigen zijn van oordeel dat over 15 of 30 jaar in België een watertekort zal ontstaan.

Hoe is het watertekort te voorkomen of op te heffen?

¹⁾ Ontleend aan het Belgische „Maandschrift van de Dienst van Algemene Studïën en Documentatie” (Ministerie van Economische Zaken en Middenstand), 1953, no 4.

Dit is in principe mogelijk door de vraag te verminderen en/of het aanbod te vergroten.

Wat het eerste punt betreft, de Belgische waterdistributiebedrijven geven voor hun abonneementen gemiddelde consumptiecijfers op van 75 à 150 liter water per dag per persoon (in Brussel 180 liter). Deze cijfers zijn zeer laag vergeleken met die van Londen, Parijs, New York en Washington, waar respectievelijk 240, 500, 500 en 1.000 liter per dag per persoon wordt gebruikt. Naarmate de bevolking hogere eisen stelt inzake hygiëne, zal het waterverbruik aanzienlijk stijgen. Bovendien zal men vroeg of laat het waterdistributienet moeten uitbreiden in verband met de drie miljoen inwoners van België, die nog niet zijn aangesloten bij het openbaar distributienet. Gezien het lage watergebruik in België moet eerder op een grotere vraag worden aangestuurd dan op een vraagvermindering.

Blijft dus over de mogelijkheid te onderzoeken het aanbod te vergroten. Aangezien de grondwaterspiegel voortdurend daalt, wordt men er toe gedrongen om de oplossing van het waterprobleem te zoeken in een grotere aanwending van het oppervlaktewater. Het zuiveren van zeewater is voorlopig niet rendabel. Blijft dus over: het opvangen van water in niet verontreinigde rivieren met grote afvoer of het aanleggen van stuwdammen in rivieren met steile oevers. De nadelen van de eerste methode zijn zeer groot. Door een te veelvuldig beroep hierop zal het waterpeil van de rivier dalen, waardoor de verontreiniging van de rivier zal toenemen en de rivier minder goed bevaarbaar zal zijn. Bovendien is deze methode slechts toe te passen in het Maasbekken, daar men het gehele Scheldebekken, de Dijle en haar zijrivieren moet uitsluiten.

De tweede methode om het dreigende watertekort in België te bestrijden is het bouwen van stuwdammen. Hierbij rijst de vraag, of een enkele grote stuwdam te verkiezen is boven een reeks kleinere. Een grote stuwdam brengt grote kosten in eens mee, terwijl door de bouw van kleine stuwdammen de kosten over vele jaren worden uitgestreken, en een betere aanpassing aan het langzaam stijgen van de behoeften wordt verkregen; de kosten van eerste aanleg en de ontwerpkosten zullen echter belangrijker toenemen.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt bleef in de afgelopen week ruim. Ook de ultimo ging practisch ongemerkt voorbij. Callgeld bleef nu, in tegenstelling tot voorgaande maandultimo's, toen de notering voor een paar dagen met $\frac{1}{4}$ pCt omhoog liep, onveranderd op $\frac{1}{2}$ pCt, waarbij er nog weinig belangstelling was. De marktnoteringen voor schatkistpapier bleven ten opzichte van de voorgaande week vrijwel onveranderd: $\frac{5}{8}$ pCt tot December, $\frac{5}{8}$ - $\frac{11}{16}$ pCt voor Jan.-April 1954, terwijl er voor Januari 1955-papier nog al vraag was en 1 - $\frac{11}{16}$ pCt genoteerd werd. Het bedrag aan uitstaande promessen dat eind April — dus direct voor het stopzetten van de onbepaalde afgifte hiervan — f 2.562 mln bedroeg, was, volgens de stand van 's Rijks Kas per medio Mei al teruggelopen tot f 2.377 mln, een daling met f 185 mln. Daarentegen nam het bedrag aan schatkistbiljetten in omloop over dezelfde periode toe van f 2.991 mln tot f 3.076 mln, dat is met f 85 mln. Dus vond slechts een deel van het vervallend kortlopend schatkistpapier een bestemming in langlopende schatkistbiljetten. Deze ontwikkeling zal zich, bij de huidige politiek van het Rijk, wel voortzetten en er wellicht toe leiden dat — al dan niet contre-coeur — een deel van de geld-

marktmiddelen op voorzichtige wijze naar de kapitaalmarkt stroomt en belegging zoekt in bepaalde obligaties, daar het aanhouden van een hoog saldo bij de Centrale Bank — per 26 Mei jl. stond dit op f 137 mln, dat is bijna f 60 mln meer dan het reeds vrij hoge bedrag per 27 April jl. — voor de banken qua rendement toch zeer onaantrekkelijk is.

De kapitaalmarkt.

Hoe weinig het algemeen koersniveau op de aandelenmarkt verandert blijkt wel uit het feit, dat men de mutaties in het indexcijfer hiervan vrijwel uitsluitend in de decimaal achter de komma kan aflezen. Zelfs een vergelijking met de indices van een jaar geleden, toen deze ongeveer op een laagtepunt stonden, toont naar verhouding nog weinig verandering, zoals uit bijgaand staattie blijkt.

Aandelenindexcijfers (A.N.P.-C.B.S.)

	30-5-1952	29-5-1953
Algemeen	132,2	146,3
Industrie	185,8	205,2
Scheepvaart	157,9	160,5
Banken	118,6	134,0
Indon. aand.	42,1	49,5

Het mag ook wel als typerend voor de beursituatie gelden dat het nieuws van de plaatsing van een bescheiden bedrag ad f 3,75 mln aandelen Philips in Londen met een zucht van verlichting werd ontvangen. De eerste schrik over de aangekondigde emissie Holland-Amerika Lijn is blijkbaar wat gezakt, want de claims werden op een iets beter peil verhandeld. Als men bedenkt, dat het hier om een emissie van f 20 mln gaat en dat de totale koerswaarde van alle aan de Amsterdamse beurs genoteerde aandelen thans op ongeveer f 6,5 mrd staat, dan blijkt wel hoe zwak de positie van de aandelenmarkt is wanneer een dergelijk klein bedrag zo'n deining veroorzaakt. Zelfs op het totaal rendement van deze aandelen, indien men dit voorzichtig op f 390 mln schat, maakt het bedrag van deze emissie nog slechts 5 pCt uit.

De obligatiemarkt toonde weinig verandering. Aangekondigd werd de introductie van $3\frac{1}{4}$ pCt U.S. Treasury Bonds 1978-1983. Hoewel het rendement van deze stukken niet zo hoog is, wordt het toch een goed beleggingspapier geacht.

De converteerbare obligaties Koninklijke bleven ook na de uitloting behoorlijk op peil.

De kaspositie van de gemeenten blijft nog steeds ruim, de negatieve vlottende schuld bedroeg per 1 April jl. —f 283 mln, vergeleken met +f 757 mln per 1 April 1952.

	22 Mei 1953	29 Mei 1953
Aand. indexcijfers.		
Algemeen	146,5	146,3
Industrie	205,8	205,2
Scheepvaart	160,2	160,5
Banken	133,3	134,0
Indon. aand.	49,5	49,5
Aandelen.		
A.K.U.	163 $\frac{1}{2}$	162
Philips	159 $\frac{1}{4}$	159 $\frac{1}{2}$
Unilever	188 $\frac{3}{4}$	189
H.A.L.	126 $\frac{1}{4}$ ex cl.	129 $\frac{1}{2}$ ex cl.
Amsterd. Rubber	93	94
H.V.A.	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{1}{4}$
Kon. Petroleum	305 $\frac{3}{4}$	305 $\frac{1}{4}$
Staatsfondsen.		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	78 $\frac{1}{2}$	79 $\frac{7}{16}$
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	96 $\frac{3}{4}$	96 $\frac{3}{4}$
3 pCt Invest. cert.	97 $\frac{5}{16}$	97 $\frac{3}{4}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt 1951	101 $\frac{3}{4}$	101 $\frac{15}{16}$
3 pCt Dollarlening	94 $\frac{15}{16}$	95
Diverse obligaties.		
3 $\frac{1}{2}$ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	100 $\frac{7}{8}$	100 $\frac{7}{8}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Bataafsche Petr.	101 $\frac{3}{4}$	101 $\frac{3}{4}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Philips 1948	101	100 $\frac{3}{4}$
3 $\frac{1}{4}$ pCt Westl. Hyp. Bank	96 $\frac{1}{2}$	97 $\frac{1}{4}$
Rijswijk (Z.-H.)		

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in April 1953

De algemene toestand van de geldmarkt.

In de loop van de maand April is de geldmarkt over het algemeen zeer ruim gebleven. De liquiditeit van de markt werd daarenboven in de hand gewerkt door de bliksemsnelle voltekening van de één milliard franklening van de Regie van Post, Telegraaf en Telefoon, en zulks zelfs vóór de lening officieel was opengesteld. Daar de banken het bedrag der intekeningen pas op 2 Mei moeten storten, beschikten zij een geruime tijd over deze bijkomende kasmiddelen. Hierdoor werd meteen ook de vervaldag zonder veel moeite overbrugd.

Het is nochtans anderdeels vrij opvallend, dat voor handel en industrie, op weinige uitzonderingen na, de vervaldagen steeds moeilijker afgehandeld worden. Niet alleen uit het buitenland komen de betalingen met vertraging binnen, doch ook in het binnenland noteert men eenzelfde tendentie. Het gevolg van een en ander is een toenemend gebruik van wissels en accepten om de vorderingen te mobiliseren. Periodisch neemt daarenboven rond de vervaldagen de kredietopname bij de banken toe.

Sedert begin Maart II. de rentevoet van de Nationale Bank voor voorschotten op effecten en het disconteren van promessen werd teruggebracht van 5½ pCt tot 5 pCt, is de officiële kredietpolitiek in haar grote lijnen onveranderd gebleven. Wel blijkt de Nationale Bank veel breder geworden te zijn, in het verlenen van haar visum voor accepten inzonderheid ter financiering van de export naar E.B.U.-landen. Algemene regels werden hieromtrent niet medegedeeld, alhoewel een duidelijke informatie van handel en industrie hieromtrent uiteraard wenselijk lijken. Van 20 April af werd de rentevoet, waartegen het Herdisconterings- en Waarborginstituut accepten koopt, getrokken voor de financiering van een export naar Belgisch Kongo, verlaagd. Deze accepten genieten thans een regime dat zelfs gunstiger is dan deze in verband met exporten naar de dollarzone. Daarenboven laat de Nationale Bank vrij lange looptijden toe (tot maximum 180 dagen voor sommige gevallen) voor accepten die betrekking hebben op uitvoer naar Kongo.

Kredietverlening door de banken aan de private economie

(in miljoenen franken)

	Herdisconto van de banken bij de Nationale Bank en de parastatale instellingen	Portefeuille handelspapier van de Nationale Bank	Totale kredietverlening der private banken (accepten inbegrepen)
December 1950	8.543	10.110	27.739
December 1951	7.526	6.703	33.364
December 1952	7.902	6.710	36.546
Januari 1953	6.421	6.425	36.489
Februari 1953	7.718	5.695	35.340
Maart 1953		6.052 ¹⁾	
April 1953		5.159	

¹⁾ Cijfer van 1 April.

De toestand van de banken.

De bankdeposito's bereikten einde Maart II. een nieuw toppunt. Dat twee grootbanken op 31 Maart hun balans afsloten, mag hierbij niet uit het oog verloren worden. Gedeeltelijke cijfers laten ondertussen in het vooruitzicht stellen, dat de deposito's einde April amper met 1 of 2 pCt zouden teruggelopen zijn.

Sedert onze vorige kroniek werd spijtig genoeg geen latere algemene staat van de banken gepubliceerd. Ondertussen besloot de Nationale Bank van 21 Mei af

haar discontovoet voor promessen en voorschotten op overheidsfondsen te verlagen van 5 tot 4¾ pCt: De rentevoeten voor het gewoon commercieel papier blijven daarentegen onveranderd op 3 pCt voor geaccepteerde gedomicilieerde wissels, 3½ pCt voor geaccepteerde niet gedomicilieerde wissels en 4½ pCt voor de niet accepten.

De thans verlaagde discontovoet wordt meestal op basis genomen voor de rentetarieven toepasselijk op de kaskredieten door de private banken toegestaan. Hieruit kan dus wel een zekere verlaging van de kredietvoorwaarden voortvloeien, doch algemeen is men er van overtuigd, dat deze nieuwe verlaging van de discontovoet voor promessen hoofdzakelijk bedoeld is als stimulans voor de obligatiemarkt. De overheden willen hierdoor zichtbaar wat meer belangstelling wekken voor de langlopende obligatielening, die na Pinksteren op de markt zal aangeboden worden, en die volgens de eerste indrukken geen al te warm onthaal zou genieten.

De obligatiemarkt.

De zwakkere stemming, die op de Belgische en vreemde aandelenbeurzen viel waar te nemen op grond van een mogelijke ontspanning van de internationale toestand, kwam de obligatiemarkt ten goede; de noteringen waren dan ook omzeggens doorlopend à la hausse gericht. Daarbij was het aantal aankooporders van geringere omvang opvallend. De langlopende Staatsfondsen reageerden slechts in beperkte mate op de algemene koersstijging. De koers der 4 pCt Bevrijdingslening daalde zelfs met 0,05 fr.

Bij deze langlopende Staatsfondsen noteerde men op bepaalde ogenblikken een uitgesproken verkopersmarkt, zodat hieruit kan worden afgeleid, dat de obligaties met korte en half lange looptijd nog steeds van de meeste belangstelling genieten. In deze sectoren diende het Rentenfonds zelfs actief op te treden om aan de vraag te voldoen. De Schatkistcertificaten boekten een nieuwe koerswinst, evenals de jongste Staatsemissies 1951, 1952/62 en 1952/64. De koersstijging was even algemeen in de andere sectoren van de obligatiemarkt, hetgeen tot uiting komt in de hierna vermelde rentetabel. Terwijl de plaatsing van de Lotenlening 1953 op zeer moeizame wijze en slechts partieel gebeurde, werd de 4½ pCt R.T.T.-lening 1953 volledig opgenomen vóór de officiële opening van de inschrijvingstermijn, dit niettegenstaande de maximumlooptijd van deze emissie 15 jaar bereikte. Hieruit menen wij te mogen besluiten, dat de minder vlotte plaatsing van de obligaties met loten veeleer het gevolg was van het speciaal karakter van deze emissie dan wel van een enger geworden markt.

Omtrent de ruimte van de obligatiemarkt kan worden aangestipt, dat, niettegenstaande de drukke activiteit op de emissiemarkt, de waardenportefeuille van het Rentenfonds van fr. 4.686 miljoen tot fr. 3.111 miljoen daalde in 1952 en deze vermindering nog verder doorliep in 1953, zodat de portefeuille van het Rentenfonds op 4 Mei 1953 fr. 2.715 miljoen bedroeg.

Gebruik makend van deze gunstige evolutie op de markt der vastrentende waarden, verlegt de Overheid geleidelijk de maximumlooptijd van de nieuwe leningen, waardoor meteen een daling van de rentevoet op de emissiemarkt wordt bewerkstelligd. Dit gebeurde reeds bij de uitgiffen van parastatale instellingen, gezien de opbrengst der jongste R.T.T.-lening 5,01 pCt bereikte voor een gemiddelde looptijd van 11 jaar en 4 maanden, terwijl het gemiddeld rendement van de 4½ pCt N.M. B.S.-lening, uitgegeven in Februari 1953, nog 5,18 pCt

bereikte voor een doorsnee looptijd van $9\frac{3}{4}$ jaar. Luidens een verklaring van de Eerste Minister zal dergelijke politiek ook bij de emissie van rechtstreekse staatsleningen worden doorgevoerd. Zo zal de eerstkomende uitgifte van de Staat een maximumlooptijd van 20 jaar hebben en van het type der voorgaande $4\frac{1}{2}$ pCt-leningen zijn zonder vastgesteld uitgiftebedrag.

De uitgifteprijs werd op $97\frac{1}{2}$ pCt vastgesteld, terwijl de terugbetaling door jaarlijkse trekkingen zou geschieden:

à pari tijdens de eerste 5 jaren
à 101 pCt tijdens de vijf volgende jaren
à 102 pCt van het 11e tot en met het 15e jaar
en à 103 pCt van het 16e tot en met het 20e jaar.

Zodoende bekomt de belegger een doorsneerendement van 4,87 pCt voor een gemiddelde looptijd van 13 jaar en 4 maanden.

Retentiestoestand op de obligatiemarkt ¹⁾
(in pCt per einde maand)

	Gemiddelde looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	Maart 1953	April 1953
Staatsobligaties	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,48	4,47
Schatkiscertificaten	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,74	4,72
Kasbons steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	5,19	5,17
Kasbons parastatale instellingen	ca 9 jaar	—	—	5,41	4,86	4,79
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	5,42	5,30

¹⁾ Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

De aandelenmarkt.

De vredesatmosfeer drukte verder op de beurskoersen. Stijgende afzetmoeilijkheden en inkrimpende winstmarges, gevolgd door verkleinde dividenduitkeringen, hielden bovendien het algemeen beurspeil nog verder onder druk.

Over de ganse maand April gezien liep de algemene beursindex terug met 2,7 pCt. De beweging verliep met schokken. De eerste week vertoonde een scherpe daling, gevolg van een reactie, die een veertiental dagen aanhield. Van dan af werd opnieuw een sterke daling ingezet zonder dat deze tegen het einde van de maand gans kon worden goedgemaakt. Kenschetsend voor de algemene stemming op de aandelenmarkt is wel de vaststelling, dat ditmaal zelfs ook de minder conjunctuurgevoelige bedrijfstakken, zoals banken, electriciteit, gas en warenhuizen werden meegesleurd door de daling. Zelfs de rubriek van de portefeuillewaarden onderging ditmaal een koersdaling van 4,1 pCt.

Gerangschikt per rubriek werden volgende koersschommelingen waargenomen:

	Indices 1936/38 = 100		Beweging in pCt
	30-4-53	31-3-53	
Banken	212,7	281,1	- 2,5
Portefeuille	167,2	174,3	- 4,1
Trusts	127,2	126,2	+ 0,9
Gas, Electriciteit	216,8	218,1	- 0,6
Metaalnijverheid	217,7	220,0	- 1,1
Scheikundige producten	156,4	162,3	- 3,6
Steenkolennijverheid	181,6	190,8	+ 4,8
Spiegelglas	71,4	67,7	+ 5,5
Glasblazerijen	65,6	63,4	+ 3,5
Bouwnijverheid	181,2	180,6	+ 0,3
Textiel	176,7	185,6	- 4,8
Koloniale	463,8	503,2	- 7,8
Voeding	100,8	101,0	- 0,2
Verscheidene	215,7	216,1	- 0,2
Brouwerijen	62,9	64,9	- 3,1
Papierenijverheid	261,8	249,4	+ 5,0
Warenhuizen	320,8	330,7	- 3,0
Algemeen	216,0	222,0	- 2,7

In hoever de internationale atmosfeer indrukte op het koerspeil, moge blijken uit de zeer sterke daling van

de koloniale groep, die blijkbaar niet alleen door overwegingen omtrent de evolutie van de grondstoffenprijzen werd gedrukt.

Slechts vijf sectoren vertoonden per einde April een koersverbetering ten opzichte van de stand per einde Maart. De matige stijging van de trustgroep wordt vooral uitgelegd door enkele speculatieve waarden, die in April meer dan 10 pCt koerswinst hebben geboekt. Gissingen en verwachtingen omtrent hun buitenlandse filialen speelden hier wel een hoofdrol.

De papiersector vertoonde eveneens een uitzonderlijke stijging. Er weze nochtans onmiddellijk aan toegevoegd, dat het wegvallen van de Papeteries de Saventhem uit deze sector de index enigszins heeft geforceerd in een al te gunstige zin.

De bouwnijverheid bleef op peil, met een lichte verbetering in de koersappreciaties. De seizoenherneming in de private bouwnijverheid is hiervoor wel aansprakelijk. De stijging der sectoren spiegelglas en glas disconteert een matige herneming in de afzet. Verder dient opgemerkt, dat het vooral de aandelen zijn van maatschappijen, die in politiek risicovolle gebieden exploiteren, die de sterkste individuele stijgingen hebben doorgebracht. De vredesroes heeft voor deze waarden althans dan toch koersvermeerderingen veroorzaakt.

Wat de activiteit zelf betreft, deze blijft nog zeer matig. Het aantal verhandelingen, alhoewel nog zeer gering, stijgt of daalt met de algemene index zelf. Nogmaals kan hier de bevestiging in worden gevonden van de hoofdzakelijke concentratie der verrichtingen in professionele handen. Van een heropleving der belangstelling van het gewone publiek is althans nu nog niets te bespeuren.

Hoezeer de vermindering van de dividenduitkeringen begint te drukken op het algemeen beursrendement, niettegenstaande de koersdaling zelf, wordt aangeduid door onderstaande tabel.

	Alg. beursrendement
29 December	5,39
30 Januari	5,44
27 Februari	5,55
31 Maart	5,50
30 April	5,34

De algemene economische evolutie veroorzaakt in verschillende industriële sectoren een contractie van de winstmarges en dividendverlagingen. Commercieel gezien worden de afzetmogelijkheden meer en meer geremd, zowel in het binnen- als in het buitenland. Vandaar dat met de weerslag hiervan op de aandelenmarkt ernstig moet worden rekening gehouden.

Brussel.

Dr. L. DELMOTTE.

STATISTIEKEN

OFFICIËLE WISSELKOERSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK
Van 1 Juni 1953 af

Plaats	Schriftelijk en t.t.	
	Voor deviezenbanken	Voor derden
Brussel	7,5432 — 7,6572	7,531 — 7,661 ¹⁾
Frankfort a/Main	89,80 — 91,157	89,75 — 91,20 ¹⁾
Kopenhagen	54,6045 — 55,4297	54,57 — 55,46 ¹⁾
Lissabon	13,15 — 13,28	13,15 — 13,28
Londen	10,56 — 10,72	10,554 — 10,724 ¹⁾
Montreal (t.t.)	3,82 — 3,84	3,82 — 3,84
Montreal (luchtpost)	3,811 — 3,84	3,811 — 3,84
Montreal (zeepost)	3,81 — 3,84	3,81 — 3,84
New York (t.t.)	3,77 — 3,83	3,761 — 3,831 ¹⁾
Oslo	53,05 — 53,33	53,05 — 53,33
Parijs	107,76 — 109,389	107,69 — 109,46 ¹⁾
Stockholm	72,9065 — 74,08	72,85 — 74,06 ¹⁾
Zürich („accorderd" - frs)	86,25 — 87,555	86,20 — 87,60 ¹⁾
Zürich (vrije frs)	86,71 — 87,09	86,71 — 87,09

¹⁾ Minimum aankoop- en maximum verkoopkoers.

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN IN NEDERLAND ¹⁾

1948 = 100	1950	1951	1952	31 Jan. 1953	28 Febr. 1953	31 Mrt 1953
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	122	142	141	138	141	142
dierlijke	103	105	119	119	114	109
totaal	112	122	129	128	127	124
Grondstoffen voor:						
houtwaren	115	172	157	148	150	150
chem. producten	115	145	141	129	129	127
textielwaren	154	193	149	140	140	140
leer en leerwaren	152	194	127	134	134	135
metaalwaren	112	182	179	161	156	156
papier ²⁾	89	225	149	110	109	106
hulpstoffen	129	157	177	180	179	180
totaal	128	171	166	160	159	159
Afgewerkte prod.:						
glas, aardewerk, enz.	107	125	131	148	149	149
houtwaren	100	110	111	108	108	104
chem. producten	110	137	132	123	123	124
textielwaren	136	166	138	134	134	133
leer- en rubberwaren	123	160	137	136	135	135
papierwaren	107	182	153	132	132	132
metaalwaren	116	147	148	143	143	143
gefabriceerde voed. en genotmiddel.	113	131	134	131	131	132
overige producten	98	131	129	132	136	136
totaal	116	143	135	132	132	132
Algemeen indexcijfer	117	143	140	137	136	136

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.
²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.
³⁾ In de reeks „grondstoffen voor papier” is papierhout vervangen door houtslip; de cijfers over 1950 hebben resp. betrekking op de maanden September en Juni.

INTERIM-PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUK IN NEDERLAND ¹⁾ 1949 = 100

Aard der gezins-uitgaven	Wegingsfactor (pCt van totale gezinsuitgaven in 1949)	15 Dec. 1952	Jaargemiddelde 1952	15 Jan. 1953	16 Febr. 1953	16 Mrt 1953	15 Apr. 1953
I Voeding, w.o.:							
brood, gebak, meel	37,7	122	123	123	124	123	124
aardappelen, groenten, fruit	8,0	124	123	124	124	124	124
suiker en koloniale waren, dranken	6,8	109	116	120	121	121	126
vlees, vleeswaren, vis	6,5	124	125	124	124	124	125
oliën en vetten	4,6	154	155	153	151	150	150
zuivelproducten, excl. roomboter	3,8	118	122	117	114	114	113
II Roken	8,0	114	111	111	113	112	112
III Woning, w.o.:	2,3	115	117	115	115	115	115
huur, water, onderhoud woning	21,0	123	123	122	122	122	123
huur afzonderlijk verwarming en verlichting	9,2	115	115	115	115	115	115
woninginrichting en huisraad	8,4	115	115	115	115	115	115
IV Kleding en schoeisel, w.o.:	5,1	142	140	142	142	142	143
kleding	6,7	118	120	118	117	117	117
schoeisel	13,3	114	116	114	114	114	113
V Hygiënische en medische zorg, w.o.:	10,6	112	114	112	112	112	112
reiniging	2,7	120	121	121	120	120	120
persoonlijke en gezondheidszorg	3,4	109	112	109	103	108	108
VI Ontwikkeling en ontspanning, w.o.:	1,6	104	110	104	104	104	104
ontwikkeling, ontspanning, verenigingen	1,8	113	114	112	112	112	111
verkeer	10,1	118	118	118	118	118	118
VII Verzekeringen en belastingen	7,6	117	117	117	117	117	117
Totaal	2,5	122	121	122	122	122	122
Totaal (excl. belastingen)	12,2	117	112	118	118	118	118
Totaal	100	120	120	120	120	120	120
Totaal (excl. belastingen)	94,9	122	122	122	122	122	122

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.
²⁾ Volgens huishoudrekeningen over 1949 van geschoolde arbeiders, voorleer, lagere kantoorbedienden en ambtenaren, met in 1949 een bruto-weekloon van f 50 tot f 60, een gemiddelde gezinsgrootte van vier en wonende in de middelgrote en kleine gemeenten van ons land.

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND ¹⁾

Maand	Totaal aantal werklozen ²⁾	waarvan		
		nijverheid	landbouw	losse arbeiders
31 Jan. 1953 ³⁾	146.700	61.900	16.400	20.100
28 Febr. 1953	130.300	53.100	13.700	17.800
31 Maart 1953	95.200	35.500	7.200	11.700
30 April 1953	83.700	27.800	8.100	11.300

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.
²⁾ Alle cijfers zijn exclusief de D.U.W.-arbeiders, die van Januari 1953 af niet meer als werklozen worden beschouwd.
³⁾ Inclusief personen, die tewerk gesteld waren op Gemeentelijke Sociale Werkvoorzieningsobjecten voor handarbeiders en op Werkverruimingsobjecten voor hoofdarbeiders.
⁴⁾ Exclusief de gegevens van de provincie Zeeland (watersnood).

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmateriaal, goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. Indon.
15 April 1953	891.957	643.478	342.114	489.055	5.964.013
22 April 1953	891.957	657.081	327.127	598.405	5.447.387
29 April 1953	891.957	649.904	383.361	604.254	5.263.840
6 Mei 1953	891.957	644.401	358.930	533.997	5.414.272
13 Mei 1953	2.364.775	626.819	368.286	544.591	5.420.526
20 Mei 1953	2.364.775	638.328	360.200	566.574	5.522.220

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfonds buitenlandse passiva	Rekening courant saldi		
			Bijzondere rekening inzake a/vans op goud	Bijzondere rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
15 April 1953	4.586.591	726.533	261.401	496.307	1.711.198
22 April 1953	4.578.105	711.771	261.401	496.307	1.490.333
29 April 1953	4.505.905	721.744	261.401	496.307	1.317.400
6 Mei 1953	4.567.460	648.150	261.401	496.307	1.329.768
13 Mei 1953	4.637.778	640.500	1.734.219	496.307	1.226.479
20 Mei 1953	4.702.234	629.029	1.734.219	496.307	1.263.618

Muntbiljetten-circulatie per 15 April Rp. 326.068.487,—
Muntbiljetten-circulatie per 22 April Rp. 325.488.151,—
Muntbiljetten-circulatie per 29 April Rp. 324.789.858,50
Muntbiljetten-circulatie per 6 Mei Rp. 323.150.316,50
Muntbiljetten-circulatie per 13 Mei Rp. 322.893.927,50
Muntbiljetten-circulatie per 20 Mei Rp. 326.049.696,50

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegood op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen
23 April 1953	34.492	664	15.393	13.355	225
29 April 1953	34.492	733	15.748	14.431	460
7 Mei 1953	34.373	856	15.721	14.605	291
13 Mei 1953	34.374	931	15.852	13.706	288
20 Mei 1953	34.767	868	15.270	12.562	347
28 Mei 1953	34.767	823	15.398	14.331	313

Data	Deel- en pasmunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi:				Verbindenissen t.o. het buitenland, v.m. betalingsaccorden	
			gewone rek.	rek. Acc. Econ. Sam.w.	Banken in het buitenland	Diverse rekeningen courant	E.B.U.-landen	Andere
23 April 1953	389	95.868	4	225	376	1.697	1.032	859
29 April 1953	372	97.242	4	221	375	1.527	1.497	842
7 Mei 1953	365	97.440	3	293	401	1.344	1.340	859
13 Mei 1953	370	96.744	2	293	395	1.538	1.537	856
20 Mei 1953	380	96.118	5	294	405	1.528	524	858
28 Mei 1953	372	96.594	4	289	450	2.646	946	960

Abonneert U op de E.-S.B.

diversen

Aangeboden:

Skoda, Bestelwagen.
Simca, Personenwagen.
Skoda, Personenwagen.
Ford Prefect, Personenwagen
Ford, Personenwagen 1949.
Panhard, Personenwagen.
Ford, 250 kg, Bestelwagen.
Ford, 250 kg, Bestelwagen stationcar.
Ford, 2,2 l, Personenwagen, zeer mooi.
Austin A 70, Personenwagen '49.
Vauxhall, Personenwagen '50.
Minor Stationcar '50.
M. DE DREU en CO's N.V.
Official Ford-dealer, GOES,
Telef. 3441.

Dir. v. part.: **BUICK**, open Cabriolet, 4 pers., kl. 8-cyl., '36. Kl. maroon, pr. st. Te bevr.: Arnh. Bovenw. 86, Driebergen. Tel. 8526.

Te koop van part. **DELAHAYE**, 5-pers. Cabr. 1949, wgens vertr. n. buitenland. Motor prima staat. Carr. zeer goed. Banden 100%. Veleaccess., w.o. radio, kachel, extra banden etc. Techn. onderz. toegest. Liefst verk. aan part. Te bevr. dag. Kasteel „De Geldersche Toren“, Dieren. Tel. K 8330-4000.

vacatures

Het Economisch Instituut voor den Middenstand,
Koninginnegracht 53, 's-Gravenhage, vraagt

Efficiency-Deskundigen

met middelb. of hogere opleiding voor bedrijfsorg. onderzoekingen, tijdstudies en adviezen in detail. en ambachtsondernemingen.

Soll. uitsl. schriftelijk o.o.v. ref., verl. sal. en recente pasfoto.

ZWAARDOEKWEVERIJ

(Twijnerij - Weverij - Ververij)

met ruim 100 man personeel in een grote stad in het Oosten des lands

zoekt een

COMMERCIEËL MEDEWERKER

tevens

CHEF DE BUREAU

die na korte tijd van inwerken in staat moet zijn de leiding op zich te nemen over de verkooporganisatie en de boekhouding (zowel de financiële als de bedrijfsadministratieve) en de kostprijsberekening.

Gezocht wordt iemand met ruime ervaring op bovengenoemde gebieden, bij voorkeur in de textielbranche met daarnaast een goed inzicht in financiële beleidskwesties.

Sollicitaties in handschrift met uitvoerige levensbeschrijving uitsluitend te zenden onder no. 30 - 29 aan het

TWENTS INSTITUUT VOOR
BEDRIJFSPSYCHOLOGIE,
Grundellaan 18 te Hengelo (O).

TIB

Verzekeringsconcern

vraagt

Beleggingspecialist

bij voorkeur candidaat-notaris of terzake deskundige jurist, bestemd voor de financiële en beleggingsafdeling.

Personeelschef

die belast zal worden met de administratieve en sociale verzorging van het personeel in binnen- en buitendienst. Ervaring in het personeelsbeleid is noodzakelijk, bekendheid met het verzekeringswezen strekt tot aanbeveling. Godsdienst R.K.

★

Eigenhandig geschreven sollicitaties met volledige inlichtingen omtrent opleiding, verrichte werkzaamheden, leeftijd, gods dienst enz. worden gaarne ingewacht door het Gemeenschappelijk Instituut voor Toegepaste Psychologie, Berg en Dalseweg 101 te Nijmegen onder motto (V.C. Bel. spec.) en (V.C. Pers. chef). Sollicitaties uit het eigen bedrijf worden onder geheimhouding vernietigd.



Bij het Centraal Planbureau kan geplaatst worden

ECONOMIST MET ACADEMISCHE OPLEIDING

die over voldoende initiatief en inventiviteit beschikt, alsmede over het vermogen leiding te geven en naar buiten op te treden. Statistische en/of econometrische opleiding vereist. Bovendien moet voldaan worden aan één van de drie hieronder te noemen eisen: A) Kennis van de nationale boekhouding. B) Bekendheid met problemen op het gebied van de investeringen en de consumptie. C) Inzicht in monetaire vraagstukken, speciaal op het gebied van de overheidsfinanciën en de fiscale problemen.

Aanstelling kan, afhankelijk van capaciteiten en ervaring, geschieden in de rang van wetensch. ambtenaar 1e klasse, terwijl bij gebleken geschiktheid bevordering tot wetenschappelijk hoofdambtenaar mogelijk is.

Uitv. schr. sollicitaties onder motto VD/NABO 51 (in linker bovenhoek env. en brief) aan de Centrale Personeelsdienst, Bezuidenhout 15, Den Haag.

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken